

Perheen rooli nuoren talousosaamisen kehitymisessä

LAB-ammattikorkeakoulu

Tradenomi (AMK)

2025

Sohvi Vihavainen

Tiivistelmä

Tekijä(t) Vihavainen, Sohvi	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Valmistumisaika 2025
	Sivumäärä 39	
Työn nimi Perheen rooli nuoren talousosaamisen kehittymisessä		
Tutkinto Tradenomi (AMK)		
Toimeksiantajan nimi, titteli ja organisaatio		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millä tavoin suomalaisperheissä tuetaan yläkouluikäisten nuorten talousosaamisen kehittymistä. Lisäksi työssä selvitettiin, kokevatko nuoret vanhemmiltaan saadun talouskasvatuksen riittäväksi ja mihin taloudellisiin aiheisiin nuoret toivovat lisää opastusta perheeltään. Tarkoituksena oli havaita kvantitatiivista tutkimusmenetelmää hyödyntäen perheen talouskasvatukseen liittyviä ilmiöitä.</p> <p>Opinnäytetyön tietoperusta käsittelee talousosaamista sekä talouskasvatusta, ja aiheita lähestytään erityisesti nuorten talousosaamista ja -kasvatusta painottaen. Opinnäytetyön tutkimuksellinen osuus toteutettiin survey-tutkimuksena, ja tutkimusaineisto kerättiin standardoidulla kyselylomakkeella verkossa. Tutkimusaineisto analysoitiin hyödyntämällä määrällisiä analyysimenetelmiä.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella nuoret kokevat saavansa huoltajiltaan riittävästi taloudellista tietoa. Nuoret saavat huoltajiltaan tietoa tai opastusta yleisimmin rahan säästämiseen sekä rahankäyttöön ja budjetointiin liittyen, mutta muista aiheista tiedon tai opastuksen saanti on vähäistä. Tuloksista ilmenee myös, että enemmistö nuorista ei haluaisi jutella useammin huoltajiensa kanssa taloudellisista asioista, mikä saattaa olla haasteena perheen talouskasvatukselle. Tuloksista selviää, että talouskasvatuksessa saattaa olla huomattaviakin eroja perheiden välillä, mikä lisää painetta koulussa tapahtuvalle talousopetukselle erojen tasaamiseksi.</p>		
Asiasanat talousosaaminen, talouskasvatus, perhe, nuoret		

Abstract

Author(s) Vihavainen, Sohvi	Type of Publication Thesis, UAS	Published 2025
	Number of Pages 39	
Title of Publication The role of the family in the financial education of young people		
Name of Degree Bachelor of Business Administration		
Name, title and organization of the client		
Abstract <p>The purpose of the thesis was to examine financial education of the youth in Finnish families. The study also investigated whether young people find the financial education received from their family sufficient. In addition, the aim of the study was to examine topics that young people would like to talk about with their adult family members.</p> <p>The theoretical part of the thesis provides information about different perspectives of financial capability and financial education. A quantitative research method was used in this study. The approach of the study was a survey, and the data was collected online using a questionnaire, which had standardized questions. The final analysis of the data was conducted with statistical methods.</p> <p>The results of the study indicate that youths mostly do find the financial education in families adequate. Parents usually provide information about saving money, spending money and budgeting. However, many important financial topics may not receive enough attention. According to results, youths do not want to chat more about financial topics with their parents, which can be seen as a challenge of financial education in families. Based on the results, there can be significant differences in financial education between families, which adds pressure on schools to reduce disparities between the youth.</p>		
Keywords financial capability, financial education, family, youths		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Talousosaaminen	3
2.1	Talousosaamisen määritelmä.....	3
2.2	Näkökulmia talousosaamiseen	4
2.3	Talousosaamisen merkitys	7
3	Nuorten talousosaaminen Suomessa	8
3.1	Nuoret taloudellisina toimijoina	8
3.2	Nuorten tarvitsemat taloustaidot	8
3.3	Talousosaamisen nykytilanne.....	10
4	Taloukasvatus.....	12
4.1	Perusopetussuunnitelman tavoitteet.....	12
4.2	Perheen taloukasvatus	13
4.3	Talousopetus koulussa.....	15
4.4	Muut talousosaamista edistävät toimijat	16
5	Tutkimuksen toteuttaminen.....	18
5.1	Kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä.....	18
5.2	Tutkimuksen suunnittelu ja aineistonkeruu	19
5.3	Tutkimusaineiston analysointi.....	20
6	Tutkimustulokset.....	22
6.1	Vastaajien perustiedot	22
6.2	Mielipiteet	22
6.3	Taloukasvatus ja henkilökohtainen talous.....	24
7	Johtopäätökset ja pohdinta	29
7.1	Tutkimuksen tavoitteet ja tulokset.....	29
7.2	Tutkimuksen luotettavuus	31
7.3	Jatkotutkimusehdotukset	32
	Lähteet	34

Liitteet

Liite 1. Kyselylomake

1 Johdanto

Taloudellista osaamista eli talousosaamista tarvitaan, jotta yksilö kykenee tekemään harjittuja taloudellisia päätöksiä saavuttaakseen taloudellista hyvinvointia. Talousosaaminen nähdään keskeisenä kansalaistaitona, jota erityisesti globaali talous ja digitalisaation kehittyminen edellyttävät kansalaisilta. (Raijas 2024.) Vanhempien rooli nuoren talousosaamisen kehittymisessä on keskeinen. Heidän vaikutuksensa on suuri erityisesti taloudellisten asenteiden muodostumisessa ja taloustaitojen omaksumisessa. (Uusitalo & Luukkainen 2019, 291.) Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että sosioekonomisella taustalla on vaikutusta nuorten talousosaamiseen (Laine ym. 2020, 36). Perheen ja koulun lisäksi myös julkiset toimijat ja viranomaiset sekä yhteiskunnan muut sektorit osallistuvat talousosaamisen kehittämiseen toiminnallaan. Erityisesti sosiaalisen median merkitys nuorten talousosaamisen edistämässä on kasvanut.

Talousosaaminen ja talouskasvatus ovat aiheina ajankohtaisia, sillä Suomen kansallisen talousosaamisen strategian tavoitteena on, että suomalaisilla olisi maailman parhaimmat taloustaidot vuoteen 2030 mennessä (Suomen Pankki 2021). Valtiollisten tavoitteiden lisäksi taloudellisen osaamisen merkitys yksilön hyvinvointiin on merkittävä. Taloushuolet kuormittavat mielenterveyttä ja itseluottamusta, minkä lisäksi ne aiheuttavat häpeää ja syyllisyyttä yksilön elämään. (Nuorten Akatemia.)

Hyvä talousosaaminen vahvistaa arjen- ja taloudenhallintaa sekä lisää hyvinvointia. Vaikka nuorten talousosaamista on Suomessa tutkittu jonkin verran, tulisi erityisesti perheen antama talouskasvatusta tutkia tarkemmin, jotta kaikki lasten ja nuorten talouskasvatukseen osallistuvat tahot voisivat toimia paremmin yhteistyössä talousosaamisen edistämiseksi.

Opinnäytetyön keskeisiä teemoja ovat nuorten talousosaaminen ja talouskasvatus. Tutkimusstrategiaksi valittiin survey-tutkimus, jossa hyödynnetään standardoitua kyselylomaketta. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millä tavalla suomalaisissa perheissä tuetaan yläkouluikäisten nuorten talousosaamisen kehittymistä. Lisäksi tutkimuksen tavoitteena on saada selville kokevatko nuoret vanhemmiltaan saadun talouskasvatuksen riittäväksi ja mihin talousosaamisen osa-alueisiin nuoret toivoisivat vanhemmiltaan enemmän opastusta. Tutkimus on luonteeltaan kuvaileva, ja sen tarkoituksena on sekä kuvailla että dokumentoida keskeisiä ja kiinnostavia tutkimuksen keskeisiin aiheisiin liittyviä ilmiöitä.

Opinnäytetyön aihe on valittu työn teemojen yhteiskunnallisen merkittävyyden sekä tekijän henkilökohtaisen mielenkiinnon vuoksi. Työssä aiheita lähestytään erityisesti nuorten talousosaamista ja -kasvatusta painottaen, sillä vaikka tutkimustulosten mukaan suomalaisten talousosaaminen on yleisesti hyvällä tasolla, on nuorilla aikuisilla yleensä

talousosaamisen eri osa-alueet heikompia (Kalmi ym. 2023). On tärkeää tutkia jo yläkouluikäisten nuorten perheiden antamaa talouskasvatusta nuorille, jotta erilaisia tukitoimia perheen talouskasvatukseen on mahdollista kehittää.

Opinnäytetyön päätutkimuskysymykseksi muodostui seuraava:

- Kuinka suomalaisissa perheissä tuetaan yläkouluikäisten nuorten talousosaamista?

Työn alatutkimuskysymyksiksi muodostui seuraavat:

- Kokevatko nuoret vanhempien antaman talouskasvatuksen riittäväksi?
- Mihin taloudellisiin aiheisiin nuoret toivovat lisää opastusta perheeltään?

Päätutkimuskysymyksen avulla pyritään selvittämään, minkälaista on suomalaisperheiden antama talouskasvatus yläkouluikäisille nuorille. Kysymyksen avulla etsitään vastauksia siihen, minkälaisia ovat perheen vanhempien tai huoltajien keinot tukea nuoren taloudellisen osaamisen kehittymistä.

Suomessa nuorten talousosaamista ja talouskasvatusta on tutkittu viime vuosina. Wilska, Nyrhinen ja Ranta (2024) ovat tutkineet nuorten talousosaamista osana kansallisen talousosaamisen strategian toteuttamista. Kansainvälisessä PISA 2018-tutkimuksessa on kartoitettu laajalti 15-vuotiaiden nuorten talousosaamista sekä perheen merkitystä talouskasvatuksessa (Laine ym. 2020). Aiheista on myös viime vuosina tehty useita opinnäytetöitä. Kortesalmi (2024) on tutkinut väitöskirjassaan, miten koulu, perhe ja toimeentulo tukevat arjen talousosaamisen rakentumista, ja Tsistovski (2024) on selvittänyt opinnäytetyössään asikkalalaisten nuorten kokemuksia omasta talousosaamisestaan. Vanhempien lapsilleen antamaa talouskasvatusta ovat tutkineet myös Ahvenainen ja Savela (2020) pro gradu -tutkielmassaan.

2 Talousosaaminen

2.1 Talousosaamisen määritelmä

Taloudellisen osaamisen eli talousosaamisen merkitys käsitteenä vaihtelee, sillä taloudelliselle osaamiselle ei ole yleisesti asetettu yksiselitteistä määritelmää. Kansainvälisessä kirjallisuudessa talousosaamisesta käytetään useimmiten taloudelliseen lukutaitoon viittaavaa englanninkielistä termiä financial literacy (Hallipelto 2021). Talousosaamista voidaan myös lähestyä esimerkiksi taloudellisen kyvykkyyden (engl. financial capability) tai taloudellisen hyvinvoinnin (engl. financial wellbeing) kautta. (Kortesalmi & Autio 2019, 589; Raijas ym. 2020, 6–7.) Lisäksi eräs näkökulma talousosaamiselle on taloudellinen osallisuus (engl. financial inclusion) (Hallipelto 2021), johon liittyy kokemus taloudellisten palveluiden saavutettavuudesta, joka taas voidaan liittää osaksi taloudellista kyvykkyyttä (Kortesalmi ym. 2024).

Käsite talousosaaminen koostuu kahdesta sanasta, talous ja osaaminen, jotka kumpikin ovat moniselitteisiä. Sana talous kuvaa tarkasteltavasta kontekstista riippuen esimerkiksi yhteiskunnan tilaa, yhteiskunnallisia muutoksia, rahataloutta tai erilaisia yhteiskuntaan liittyviä kokonaisuuksia, kuten esimerkiksi kansantaloutta tai kotitaloutta. Sen sijaan sanalle osaaminen on vaikeaa löytää tarkkaa määritelmää, koska se koostuu sekä hiljaisesta että näkyvästä tiedosta, taidoista, kokemuksista, asenteista ja verkostoista. Tiedon voidaan nähdä kerääntyvän esimerkiksi opintoihin liittyvän koulutuksen myötä, kun taas taidot kehittyvät käytännön tekemisellä. (Hallipelto 2021.)

Talousosaaminen tarkoittaa yksinkertaisimmillaan talouden peruskäsitteiden ymmärtämistä. Syvällisemmin tarkasteltuna se liittyy yksilön kykyyn löytää, ymmärtää ja arvioida taloudellista tietoa. Olennaista on myös pystyä hyödyntämään tietoa taloudellisessa päätöksenteossa sekä kyetä ymmärtämään mahdollisia seurauksia ja riskejä taloudellisiin päätöksiin liittyen. (Kalmi ym. 2023, 285.) Taloudellisesti osaava henkilö pystyy soveltamaan hankittua tietoa erilaisissa tilanteissa sekä hyödyntämään talouden lukutaitoa taitavasti. Lisäksi hän ymmärtää omat resurssinsa ja taloudellisen tilanteensa. (Peura-Kapanen & Lehtinen 2011.)

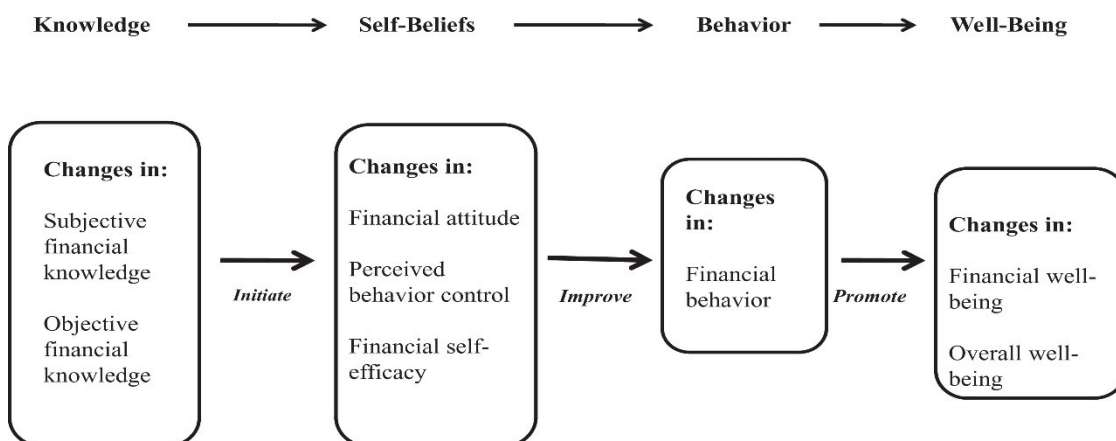
PISA-18 tutkimustulosten perusteella talousosaaminen liittyy vahvasti myös muuhun osaamiseen, kuten yleiseen lukutaitoon ja luetunymmärtämiseen sekä numeeriseen ja matemaattiseen osaamiseen. Raha-asioita hoitaessaan ihmisen tulee ymmärtää esimerkiksi erilaisia liiketoimiin ja sopimuksiin liittyviä tekstejä. Arjen taloudenhallinta vaatii myös kykyä hahmottaa lukuja. (Laine ym. 2020.)

2.2 Näkökulmia talousosaamiseen

Taloudellinen kyvykkyys

Atkinsonin ym. (2006) mukaan taloudellinen kyvykkyys voidaan jakaa neljään osa-alueeseen: raha-asioiden hallintaan, henkilökohtaisen talouden suunnitteluun, finanssituotteiden tuntemiseen sekä valitsemiseen ja ajan tasalla pysymiseen. Kortesalmi ja Autio (2019) näkevät, että taloudellinen kyvykkyys yhdistää taloudellista lukutaitoa ja omien mahdollisuuksien hyödyntämistä käytännön toiminnassa, mikä taas vahvistaa taloudellista hyvinvointia. Taloudellisen kyvykkyuden määritelmässä korostuu tiedon ja toiminnan yhdistäminen: olakseen taloudellisesti kyvykäs, yksilön täytyy olla aktiivinen taloudellisen tiedon omaksumisessa osatakseen hallita henkilökohtaista talouttaan ja voidakseen tehdä hyviä taloudellisia päätöksiä.

Serido, Shing ja Tang (2013) ovat osana tutkimustaan kehittäneet taloudellisen kyvykkyuden kehitysmallin (Kuvio 1), jonka mukaan taloudellisen kyvykkyuden kehittymistä voidaan luonnehtia dynaamiseksi prosessiksi. Heidän näkemyksensä mukaan taloudellinen tieto on taloudellisen kyvykkyuden kehittymisen lähtökohta, sillä hyvinvointia tuottava taloudellinen käyttäytyminen vaatii ensin taloudellisen tiedon omaksumista. Taloudellisen kyvykkyuden kehittymisen prosessiin liittyvät taloudellisen tiedon lisäksi myös yksilön taloudellinen minäkäsitys sekä taloudellinen käyttäytyminen.

Kuvio 1. Taloudellisen kyvykkyuden kehitysmalli (Sherido, Shing & Tang 2013)

Sherraden (2010, 2) taas on julkaisussaan määritellyt taloudelliselle kyvykkyydelle käsitteellisen mallin, joka yhdistää yksilöllisiä sekä institutionaalisia ominaispiirteitä. Hänen mukaansa taloudellinen kyvykkyys vaatii taloudellisen lukutaidon lisäksi pääsyn sopivien taloudellisten tuotteiden pariin. Hän kiteyttää, että taloudellinen kyvykkyys pitää sisällään kyvykkyuden toimia sekä ennen kaikkea mahdollisuuden toimia.

Taloudellinen lukutaito

Hallipellon (2021) mukaan taloudellinen lukutaito tarkoittaa erään määritelmän mukaan talouden ja rahoituksen peruskäsitteiden tuntemista sekä kykyä käyttää kyseisiä tietoja ja muita taloudellisia taitoja taloudellisten resurssien hallintaan. Toisen määritelmän mukaan taloudellisen lukutaidon voidaan nähdä tarkoittavan kykyä ymmärtää taloudellista tietoa, ja jota hyödynnetään päätöksenteossa tehokkaasti. Hallipelto mainitsee, että OECD eli Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (Organisation for Economic Co-operation and Development) määrittelee taloudellisen lukutaidon tarkoittavan tietoisuuden, taitojen, tiedon, asenteen ja käyttäytymisen yhdistelmää, jota tarvitaan taloudelliseen päätöksentekoon sekä taloudellisen hyvinvoinnin saavuttamiseen.

Taloudellisesti lukutaitoisella henkilöllä on luottamus omiin taitoihinsa sekä kykyä käyttää taloudellista tietoa ja hyödyntää sitä henkilökohtaisessa elämässään. Lisäksi olennaista on henkilön omat kokemukset asiasta: taloudelliseen kykyyn liittyy taitojen ja tietojen lisäksi tunne siitä, kuinka henkilö hallitsee talouttaan ja kykenee talouden hoitamiseen pienilläkin tuloilla. (Hallipelto 2021.) Taloudellisen lukutaidon näkökulma painottaakin taloudellista tietoa ja sen hyödyntämistä, kun taas taloudellinen kyvykkyyden käsite pitää sisällään myös toiminnan ulottuvuuden.

Johnsonin ja Sherradenin (2007, 122) näkemyksen mukaan taloudellinen lukutaito on ajatuksena hyödyllinen, mutta ei riittävä. He ajattelevat, että taloudelliseen elämään osallistumisen tulisi laajentaa elämän mahdollisuuksia sekä tarjota mahdollisuus elää mielekästä elämää. Tämä vaatii tiedon ja osaamisen lisäksi kykyä toimia tiedon mukaisesti ja toisaalta myös mahdollisuutta toimimiseen. Heidän mielestään se vaatii lisäksi yksilön toiminnan yhdistämistä instituutioihin ja sellaisten pedagogisten menetelmien hyödyntämistä, jotka tarjoavat ihmisille mahdollisuuden harjoitella ja kerätä osaamista toiminnan avulla. Sherraden (2010) kiteyttää, että taloudellista lukutaitoa tulisi tarkastella osana taloudellista kyvykkyyttä.

Taloudellinen hyvinvointi

Käsitteenä taloudelliselle hyvinvoinnille on useita määritelmiä, mutta Brüggerin ym. (2017) mukaan sillä tarkoitetaan käsitystä siitä, kuinka ylläpitää nykyistä sekä tulevaa toivottua elintasoa ja taloudellista vapautta. Taloudellisen hyvinvoinnin voidaan nähdä tarkoittavan miellyttävää taloudellista tilaa, ja siihen liittyy sekä subjektiivinen että objektiivinen puoli. Taloudellisen hyvinvoinnin objektiivinen ulottuvuus viittaa henkilön taloudellisiin resursseihin kuten omaisuuteen, kun taas subjektiivinen ulottuvuus käsittää yksilön tunteet ja kognitiivisen arvioinnin henkilökohtaisen talouden tilasta. (Sorgente ym. 2024.)

Taloudellinen hyvinvointi on tärkeä elämän osa-alue, ja tutkimusten mukaan sen vaikutukset ulottuvat kauas taloudellisten asioiden ulkopuolelle. On selvitetty, että taloudellisella hyvinvoinnilla on vaikutuksia esimerkiksi terveyden eri osa-alueisiin ja ihmissuhteisiin, sekä siihen, kuinka tyytyväiseksi elämä yleisesti koetaan. Vaikka taloudellisen hyvinvoinnin merkitystä yksilölle ja yhteiskunnalle on tutkittu, siitä tiedetään silti melko vähän. (Riitsalu ym. 2023.) Taloudellisen hyvinvoinnin edistämiseksi on keskeistä talouskasvatuksen lisääminen, sillä hyvien taloudellisten tietojen ja taitojen avulla yksilöt kykenevät tekemään parempia taloudellisia valintoja, mikä taas vaikuttaa suoraan taloudelliseen hyvinvointiin.

Digitaalinen talousosaaminen

Digitaalisessa talousosaamisessa yhdistyy Kalmin ym. (2023) näkemyksen mukaan talousosaaminen ja digiosaaminen. Digitaidoilla tarkoitetaan esimerkiksi kykyä käyttää digitaalisia laitteita ja palveluita sekä ongelmanratkaisutaitoja ja tiedonhankintaa (Lautanen-Nissi 2021). Käsitteenä digitaalinen talousosaaminen tarkoittaa talousosaamista digitaalisessa toimintaympäristössä. Verrattuna perinteiseen talousosaamiseen, digitaalinen talousosaaminen painottaa digitaalisen ympäristön toimintalogiikan ymmärtämistä sekä erityisesti turvallisuusnäkökohtien huomioon ottamista. Digitaalinen toimintaympäristö muuttuu jatkuvasti, mikä edellyttää käyttäjältään uuden oppimista ja turvallisuuden varmistamista. (Raijas 2020.)

Keskustelu digitaalisesta talousosaamisesta on viime vuosina ollut pinnalla, mikä johtuu erityisesti finanssipalveluiden digitalisaatiosta. Kalmi ym. (2023) toteavat, että tällä on kuluttajille sekä hyviä että huonoja vaikutuksia. Digitaaliset työkalut helpottavat aikaisemmin työläiksi koettuja asioita, kuten esimerkiksi menojen seurantaa. Digitalisaatio on myös laajentanut taloudellisten palveluiden saavutettavuutta globaalisti. Heidän mielestään talouden digitalisoituminen voi toisaalta johtaa moniin ongelmiin, koska erityisesti taloudellisesti haavoittuvassa asemassa olevat voivat joutua taloudellisen hyväksikäytön tai digitaalisten huijausten uhriksi. Digitalisaation ongelmiksi he nostavat myös esimerkiksi kohdennetun markkinoinnin haitat, nopeat päätökset digitaalisessa toimintaympäristössä sekä riskin siitä, ettei kuluttajalla ole välttämättä riittävästi tietämystä sijoitustuotteista, kuten virtuaalivaluutoista.

Digitaidot ovat uusi kansalaistaito, ja luottamus omiin kykyihin palveluiden käyttämisessä edistää talousosaamista. Palveluiden digitalisaatio on johtanut siihen, että osa nuorista joutuu auttamaan lähipiiriään taloudellisten palveluiden sähköisessä asiointissa. Tämä on ongelmallista, sillä kanssa- ja puolesta-asiointi voi luoda riippuvuussuhteita sekä asettaa sitä tekevät eettisesti ja oikeudellisesti haastaviin tilanteisiin. (Lammi ym. 2023.)

2.3 Talousosaamisen merkitys

Suomen kansallisen talousosaamisen strategian tavoitteena on, että suomalaisten taloustaidot olisivat maailman parasta vuoteen 2030 mennessä. Kansalaisten talousosaamisella on vaikutusta markkinoiden kaikkiin toimijoihin yhteiskunnallisella tasolla, sillä hyvä talousosaaminen tuottaa hyvinvointia kaikille kansantalouden toimijoille ja ennaltaehkäisee eriarvoistumista ja syrjäytymistä. (Suomen Pankki 2021, 7.) Myös Raijas ym. (2020, 5) toteavat, että yksilön henkilökohtaisilla taloudellisilla valinnoilla on vaikutusta toisiin ihmisiin sekä yhteiskunnan muihinkin toimijoihin. Hyvällä talousosaamisella pyritään ehkäisemään talousongelmia, joista aiheutuvien ongelmien korjaaminen on yhteiskunnalle kallista.

Taloudellinen osaaminen mahdollistaa järkevien taloudellisten päätösten tekemistä ja kehittää kykyä hallita henkilökohtaista taloutta. Osaamisen avulla voidaan välttyä myös taloudellisilta huijauksilta, ja se antaa varmuutta kohdata uudenvuotisia ilmiöitä taloudellisessa toimintaympäristössä. Lisäksi hyvä talousosaaminen saattaa rohkaista yksilöitä säästämään ja sijoittamaan, jolloin lyhytaikaisia tulonvaihteluja on helpompi hallita. Säästämisen ja sijoittamisen avulla voi myös saavuttaa pidemmän aikavälin taloudellisia tavoitteita. (OECD 2023, 13.) Taloudellinen osaaminen on erityisen tärkeää nuorille, jotka ovat siirtymässä kohti itsenäistä elämää. Kun vastuu talousasioista siirtyy nuorelle itselleen, saattaa asioiden hoitaminen tuntua ylivoimaiselta. Nuoren elämässä taloudenhallinta on kuitenkin keskeinen taito, vaikka perusvalmiudet saattavatkin puuttua, mikäli taloustaitojen kehittymiseen ei ole saatu riittävästi tukea tai ohjausta. (Syrén 2024.)

Taloudellisista asioista huolehtiminen sekä taloudellisen hyvinvoinnin turvaaminen korostuu epävarmoina aikoina. Erityisesti nuoret ovat yhteiskunnallisten kriisien yhteydessä haavoittuvassa asemassa. (Ranta 2022, 1.) Suomen Pankki arvioi vuonna 2022 tehdyssä vakauservioissa Ukrainan sodan vaikutuksia mm. Suomen rahoitusjärjestelmään ja kotitalouksiin. Artikkelin mukaan esimerkiksi kuluttajahintojen nousu heikentää kotitalouksien ostovoimaa ja aiheuttaa välttämättömien kulutusmenojen kasvamista. Pakollisten kulutusmenojen kasvusta voi seurata taloudellisessa ahdingossa olevien kotitalouksien määrän lisääntymistä. Velkaiset kotitaloudet ovat alttiita myös korkojen noususta aiheutuville riskeille.

Myös Johnson-Ferguson painottaa Intrumin (2024) tiedotteessa, että yksilön vahva talouden lukutaito tarjoaa paremmat valmiudet selviytyä henkilökohtaisen talouden häiriötilanteista, joka voi olla seurausta esimerkiksi nykyisessä maailmanpoliittisessa tilanteesta ilmenevästä ulkopuolisen tahon häiriöstä. Häiriötilanteet kuormittavat yhteiskuntaa, mutta niiden vaikutukset jäävät vähäisemmiksi, mikäli yksilöt ovat varautuneet kriiseihin ja pystyvät pitämään henkilökohtaisen taloutensa tasapainossa. Tiedotteen mukaan talousosaamista edistämällä vahvistuu koko yhteiskunnan kyky varautua ja toipua poikkeustilanteista.

3 Nuorten talousosaaminen Suomessa

3.1 Nuoret taloudellisina toimijoina

Nuoruuden määritelmä ei ole yksiselitteinen, sillä Suomessa nuorisolaki (1285/2016, 3 §) määrittelee nuoriksi kaikki alle 29-vuotiaat, kun taas YK:n määritelmän mukaan nuoria ovat 15–24-vuotiaat (United Nations). Nuoret ovat talousosaamista ajatellen tärkeä ryhmä, koska kyseessä on suuri joukko aktiivisia toimijoita taloudellisessa toimintaympäristössä.

Omasta taloudesta huolehtiminen tulee ajankohtaiseksi yleensä nuoruudessa ja sitä voidaan pitää merkittävänä taitekohtana nuoren elämässä. Talousosaamisen näkökulmasta nuoruuden elämänvaihe on ajanjaksona herkkä ja siihen liittyy riskejä, mikäli nuorelta puuttuu tukiverkosto tai jos nuorella ei ole varoja toimeentuloon. On tärkeää, että nuorella on riittävät taloudelliset valmiudet ja taidot tämän elämänvaiheen läpikäymiseen. (Hallipelto 2021.) Lasten kasvaessa vanhemmiksi, he ymmärtävät vähitellen yhä enemmän taloudellisista peruseräistä. He oppivat pohtimaan esimerkiksi rahan arvoa, taloudellista suunnittelua ja säästämistä. Taloudellisen osaamisen perusymmärryksen muodostuttua voidaan siirtyä ikätasolle soveltuvasti opettelemaan monimutkaisempia taloudellisia käsitteitä ja taitoja. (OECD 2020.)

Nuorten odotetaan toimivan taloudellisina toimijoina monimutkaisessa ja aiempaa turvattomammassa yhteiskunnassa, ja nuorten talousosaaminen on noussut tärkeäksi. Nuoret ovat merkittävä kuluttajaryhmä, sillä heillä on runsaasti kuluttamiseen liittyviä tarpeita ja toiveita. Toisaalta nuoret ovat kokemattomia markkinoilla toimiessaan ja he ovat erityisen alttiita markkinoinnille. Talousosaaminen on yksi elämänhallinnan osa-alueista. Puutteet talousosaamisessa voivat aiheuttaa merkittävää haittaa yksilön hyvinvoinnille. (Peura-Kapanen 2012.)

3.2 Nuorten tarvitsemat taloustaidot

Nuoret tarvitsevat monia erilaisia taloustaitoja arjessaan ja taitojen merkitys korostuu nuoren kasvaessa vuosi vuodelta itsenäisemmäksi taloudelliseksi toimijaksi. Peura-Kapanen (2012, 4) on nuorten talousosaamisen edistämisen oppaassa määritellyt Atkinsonia ym. (2006) mukailen nuorten talousosaamiseen liittyviksi osaamistarpeiksi päivittäistalouden hoidon, tulevaisuuden suunnittelun, finanssituotteiden valinnan ja talousasioiden seuraamisen.

Päivittäistalouden hoito käsittää arkielämässä tarvittavat tiedot ja taidot. Se on tarpeiden ja halujen erottamista toisistaan, elämisen kustannusten hahmottamista ja vastuunottoa rahaasioista. Päivittäistalouden hoitoon sisältyy myös omien tulojen ja menojen seuranta sekä

budjetointi. Arjessa tarvitaan myös taitoa käyttää erilaisia pankkituotteita, kuten maksukorttia tai verkkopankkia. Nuorten tulisi osata myös suunnitella tulevaisuuttaan eli asettaa säästötavoitteita ja pyrkiä varautumaan yllättäviin menoihin. Myös varallisuuden kartuttaminen on osa tulevaisuuteen varautumista. (Peura-Kapanen 2012, 4).

Finanssituotteiden valinnan osa-alueeseen sisältyy tiedon keräämistä finanssituotteisiin liittyen ja sen hyödyntämistä tuotteiden valinnassa. Lisäksi finanssituotteiden valinnassa tulee ymmärtää riskejä sekä osata vertailla erilaisia tuotteita. Osaamistarpeista viimeinen, taloudellisen tiedon seuraaminen, edellyttää ajan tasalla pysymistä talouden tilanteesta ja uusista finanssituotteista sekä kykyä hakea tietoa ja neuvoja taloudellisiin asioihin liittyen. (Atkinson ym. 2006, 21, 84.)

Luukkanen ja Uusitalo (2019) ovat selvittäneet nuorten omia näkemyksiä heidän taloudellisen osaamisensa kehittymiseen vaikuttavista tekijöistä. Tutkijoiden mukaan nuorten taloudellisen osaamisen kehittymiseen liittyy seuraavat kuusi ulottuvuutta:

- taloudellisten valintojen olemassaolo
- kyky osallistua taloudelliseen päätöksentekoon
- tarkoituksenmukainen taloudellisen tiedon hallinta
- taloudellisten asenteiden juurruttaminen
- taloustaitojen hallinta
- taloustiedon kehittyminen.

Luukkasen ja Uusitalon mukaan (2019, 267) koululla on suuri rooli näiden ulottuvuuksien yhdistämisessä. Heidän mukaansa taloudellisen kyvykkyyden edistäminen vaatii useimpien ns. ylhäältä alaspäin suuntautuvaa aktiivista tiedon jakamista kodeilta, kouluilta ja yhteiskunnan sektoreilta riippumatta siitä, kuinka aktiivinen tiedon saaja itse on. He toteavat, että taloudelliseen kyvykkyyteen liittyviä taitoja voidaan kuitenkin saavuttaa henkilökohtaisella oma-aloitteisuudella sekä osallistumalla toistuvasti taloudelliseen toimintaan. Myös Hallipellon (2021) mukaan talousosaamisen opettamisen menestys riippuu sekä opettajan että oppilaan panoksesta, ja oppilaan omalla toiminnalla ja kiinnostuksella on tärkeä rooli. Erityisesti koulumaailmassa talouskasvatuksen haasteena saattaa olla opiskelijan kiinnostuksen herättäminen ja aktivoiminen oppimaan taloudellisista asioista. Hallipellon näkemyksen mukaan todellinen haaste talouskasvatukseen liittyy siihen, kuinka oppilaat omaksuvat opetettua tietoa ja toimivat sen mukaisesti.

3.3 Talousosaamisen nykytilanne

Kalmin ja muiden tutkijoiden vuonna 2023 julkaistussa suomalaisten talousosaamista tarkastelevassa tutkimuksessa ilmeni, että eri väestöryhmien välillä on merkittäviä eroja talousosaamisessa. Talousosaamiseen liittyen on jo ennalta tiedetty esimerkiksi naisten heikommasta talousosaamisesta miehiin verrattuna sekä koulutuksen ja iän vaikutuksista taloudelliseen osaamiseen. Suomalaisten aikuisten talousosaaminen on kuitenkin keskimääräisesti kohtuullisella tasolla. Miesten tietämys talousasioista on parempaa kuin naisten, mutta naiset suoriutuvat paremmin käyttäytymisen ja asenteiden osa-alueilla. Tuloksista havaittiin kuitenkin myös se, että naiset eivät ole taloudellisesta tietämyksestään yhtä itsevarmoja kuin miehet, minkä perusteella noin kolmannes taloudelliseen tietämykseen liittyvistä eroista voidaan selittää eroissa itsevarmuudessa. Selkeästi matalin taloudellinen tietämys oli 18–29-vuotiailla nuorilla aikuisilla. (Kalmi ym. 2023, 297, 303.)

Kalmin ym. (2023, 299) mukaan tutkimustulokset taloudellisen käyttäytymisen ja asenteiden suhteen erosivat jonkin verran tuloksista taloudelliseen tietämykseen liittyen. Taloudellisessa käyttäytymisessä parhaiten menestyivät yllättäen 18–29-vuotiaat nuoret aikuiset, vaikka erot ikäryhmien välillä eivät olleet suuria. Taloudellisia asenteita käsittelevässä osuudessa havaittiin, että vanhemmat ihmiset eli yli 70-vuotiaat vastaajat saivat korkeimmat pistemäärät taloudellisista asenteistaan. Tämä selittyy tutkijoiden mukaan asenteiden konservatiivisuudella. Tutkimustuloksista ilmeni myös, että digitaalisessa talousosaamisessa on merkittäviä eroja eri ikäryhmien välillä. Kokonaisuudessaan digitaalisessa talousosaamisessa heikoiten suoriutuivat jälleen 18–29-vuotiaat, kun taas parhaimmat pisteet havaittiin 60–69-vuotiailla.

Wilska, Nyrhinen ja Ranta (2024, 51–52) selvittivät tutkimuksessaan 15–29-vuotiaiden nuorten ja nuorten aikuisten talousosaamisen nykytilannetta. Tutkimustulosten mukaan suomalaisnuorten taloudellinen osaaminen on hyvää, mutta erot nuorten välillä ovat huomioitavia. Erityisesti koulutuksella ja perhetaustalla oli merkittävä vaikutus nuorten talousosaamiseen. Kiinnostavaa tutkimustuloksissa oli myös se, että nuorten naisten taloudellinen osaaminen oli hieman miehiä parempaa, mutta miehet taas kokivat taloudellisen hyvinvointinsa naisia paremmaksi. Miehet myös kertoivat säästävänsä ja sijoittavansa enemmän, mutta heillä ilmeni myös enemmän kokemuksia taloudellisista epäonnistumisista. Nuorten talousasioiden hoitaminen digitaalisessa toimintaympäristössä oli hyvällä tasolla, mutta tietosuojan sekä tietoturva-asioihin suhtautumisessa olisi parantamisen varaa.

Myös Pisa-18 -tutkimuksessa on tutkittu laajalti 15-vuotiaiden nuorten talousosaamista. Tutkimuksessa selvitettiin nuorten tietoja ja taitoja mm. rahaan ja rahankäyttöön sekä raha-asioiden suunnitteluun ja hallintaan liittyen. Lisäksi selvitettiin nuorten ymmärrystä riskeistä

ja niiltä suojautumisesta sekä talousnäkömystä. Tutkimustulosten mukaan suomalaisnuorten talousosaaminen oli toiseksi parhaimmalla tasolla vertailumaiden joukossa. Kaikkein parhaimmin suoriutuivat kanadalaisnuoret, vaikka ero suomalaisiin ei ollut tilastollisesti merkittävä. Suomessa koulujen väliset erot nuorten talousosaamisen suhteen olivat pieniä, mutta erityisesti oppilaiden välinen vaihtelu osaamisessa oli suurta. Poikien ja tyttöjen välillä ei havaittu merkittäviä eroja osaamisessa. Tutkimuksen mukaan nuoren sosioekonomisella taustalla on olennainen merkitys talousosaamisessa. Toisin sanoen vanhempien koulutustausta, ammattiasema, tulotaso ja varallisuus ennustavat osittain nuoren talousosaamisen tasoa. Tulosten mukaan maahanmuuttajataustaisilla nuorilla oli talousosaaminen heikompaa kantaväestöön verrattuna. (Laine ym. 2020, 18–39)

4 Talouskasvatus

4.1 Perusopetussuunnitelman tavoitteet

Peruskoulussa tapahtuvan talous- ja kuluttajakasvatuksen tavoitteet on kirjattu perusopetuksen opetussuunnitelmaan. Taloudellista osaamista kehitetään peruskoulussa opetussuunnitelman mukaisesti erityisesti yhteiskuntaopin, kotitalouden ja matematiikan tunneilla. Lisäksi opetussuunnitelman mukaan opetukseen pyritään sisällyttämään tutustumiskäyntejä erilaisiin yrityksiin, työpaikkoihin ja palveluihin sekä pohdintaa talouden hoidosta ja vastuullisesta kuluttamisesta. (Opetushallitus 2014.)

Yhteiskuntaopin oppiaineen tehtävänä on rohkaista oppilaita kehittymään oma-aloitteisiksi yhteiskunnallisiksi ja taloudellisiksi toimijoiksi. Talousosaamisen näkökulmasta yhteiskuntaopin oppiaineen tavoitteena on perehtyä yksilön oman elämän ja talouden hallintaan sekä taloudelliseen toimintaan. Opetuksessa perehdytään talouden peruskäsitteisiin, ilmiöihin ja keskeisiin toimijoihin sekä talouden kestävä kehityksen ulottuvuuteen. Lisäksi oppiaine tarkastelee taloutta ja hyvinvointia muun muassa työelämän ja yrittäjyyden kautta. (Opetushallitus 2014, 418–419.)

Kotitalousopetus luo pohjan nuoren kestäväälle asumiselle, ruokaosaamiselle ja kuluttajuuteen. Oppiaineen tehtävänä on antaa valmiuksia, tietoja ja taitoja yksityiskotitalouden arjenhallintaan sekä kestävään elämäntapaan. Perusopetussuunnitelmaan kirjatut talousosaamiseen liittyvät tavoitteet liittyvät tiedonhallintataitoihin sekä käytännön toimintataitoihin arjessa. Opetuksessa perehdytään muun muassa kuluttajana toimimiseen, kulutusvalintoihin ja kotitalouksien rahankäyttöön. Opetuksen sisältö pyrkii tukemaan ympäristö- ja kustannustietoisuuden kehittymistä ja kuluttajuutta, johon liittyy esimerkiksi kuluttajan vastuiden ja oikeuksien sekä valintojen ja sopimusten ymmärtäminen. Kodin kuluttaja- ja talousosaamisen tavoitteissa on harjaannuttaa oppilasta vastuulliseen päätöksentekoon sekä rahankäyttöön liittyviin tilanteisiin ja mahdollisiin ongelmiin. Lisäksi oppilasta ohjataan hankkimaan kotitalouteen liittyvää luotettavaa ja ajankohtaista tietoa. (Opetushallitus 2014, 437–439.)

Matematiikan oppiaine tukee myös talousosaamisen kehittymistä ja se ohjaa oppilasta ymmärtämään matematiikan hyödyllisyyttä yksilön omassa elämässä. Opetuksessa numeraalista lukutaitoa pyritään hyödyntämään esimerkiksi arvioitaessa gallupien luotettavuutta tai ostotarjousten edullisuutta. Matematiikan opetuksen tavoitteena vuosiluokilla 7–9 on matemaattisten tehtävien ratkaisemisen lisäksi esimerkiksi rohkaista oppilasta soveltamaan matematiikkaa muissakin oppiaineissa ja ympäröivässä yhteiskunnassa. Tavoitteena on myös, että opetus ohjaa oppilasta kehittämään tiedonhallinta- ja analysointitaitojaan sekä opastaa tarkastelemaan tietoa kriittisesti. (Opetushallitus 2014, 281, 374.)

4.2 Perheen talouskasvatus

Kasvatus on jokapäiväinen ja arkinen ilmiö, jota tapahtuu sosiaalisessa toiminnassa. Toisaalta se on myös yksilöllistä toimintaa, jossa yksilö hankkii itsellensä varusteita omien mahdollisuuksiensa toteuttamiseen. Yhteiskunnan kehittyminen korostaa kasvatuksen, opetuksen ja ohjauksen merkitystä, mikä näkyy työelämän ja yhteiskunnan muissa toiminnoissa tapahtuvan opetuksen ja ohjauksen merkityksen vahvistumisena. Historiallisesta näkökulmasta kasvatus on ollut ensisijaisesti perheen, suvun ja heimon sekä kirkon ja uskonnollisten yhteisöjen vastuulla. Nykyisin kasvatukseen osallistuvat edellä mainittujen lisäksi myös päiväkodit, koulut, järjestöt ja mediat – usein jopa vanhempia enemmän. (Rinne ym. 2015.)

Siljander (2014) näkee arjessa tapahtuvan kasvatuksen olevan usein spontaania, jota ei aina ajatella tietoisesti. Kasvatus voi olla sekä tiedostettua että tiedostamatonta, sillä hänen mukaansa kasvattaja ei aina toimi tietoisesti eikä aina tunnista toimintansa motiiveja tai ole tietoinen toimintansa tavoitteista. Hän toteaa, että teoilla ja toiminnalla voi kuitenkin olla merkittävä kasvatuksellinen vaikutus, vaikka se ei olisi ollutkaan tavoitteena.

Vanhempien talouskasvatuksella on suuri vaikutus lapsen taloudelliseen käyttäytymiseen myöhemmin. Rannan (2022, 3) mukaan tutkimuksissa on havaittu perheen vaikuttavan vahvasti siihen, kuinka lapsen asenteet ja arvot rakentuvat taloudellisiin asioihin liittyen ja kuinka ne heijastuvat käyttäytymiseen. LähiTapiola ja Marttaliitto (2016) selvittivät tutkimuksessaan, että taloudellinen käyttäytyminen on periytyvää. Tutkimuksen mukaan vanhempien talouskäyttäytyminen sekä tapa puhua rahasta vaikuttaa lasten omiin rahankäyttötapoihin sekä puhetyyliin taloudellisista asioista. Myös Nordlund (2018) näkee lasten perivän vanhemmiltaan mallin raha-asioiden hoitamiseen, ja hänen mukaansa lapsuuden mallit muokkaavat ajattelua aikuisuuteen saakka. Näin ollen vanhempien toiminnalla on merkittävä rooli lasten talouskasvattajina, ja pienimuotoisellakin lasten talousosaamista kehittäväällä toiminnalla voi olla suuri vaikutus.

Talouskasvatuksen tulisi lisätä yksilöiden tietoisuutta sekä rohkaista yksilöitä ottamaan vastuuta omasta taloudellisesta hyvinvoinnistaan. Talouskasvatus lisää yksilön taloudellista itsenäisyyttä, ja taloudellista asioista enemmän oppineet ovat myös monesti parempia käsittelemään taloudellista epävarmuutta. Tutkimukset osoittavat, että vaikka talouskasvatus usein alkaa kotona, kaikilla vanhemmilla ei ole riittävää kyvykkyyttä välittää taloudellista tietoa lapsilleen. (Mändmaa 2022, 31–33.)

OECD:n toteuttaman PISA 2018 -tutkimuksen talousosaamista koskevien tulosten mukaan nuoret saavat usein vanhemmiltaan tietoa raha-asioihin: 15-vuotiaista nuorista 97 % sai

tutkimuksen mukaan raha-asioita koskevaa tietoa vanhemmiltaan. Tutkimuksen mukaan vanhemmat eivät kuitenkaan osallistu aktiivisesti nuorten taloustaitojen kehittämiseen. (Laine ym. 2020). Nätkin ja Sahlgren (2023) ovat myös tutkineet perheen talouskasvatusta ja perhesukupolvien välisiä suhteita. Heidän tutkimuksessaan havaittiin historiallisen ajan-kohdan vaikutukset taloudelliseen ajatteluun: 2000-luvulla syntyneisiin lapsiin saatetaan jo vauvoina investoida taloudellisesti esimerkiksi hankkimalla osakesalkku, kun taas niin kut-suttu välisukupolvi kokee, ettei rahasta juurikaan puhuttu lapsuudenkodissa.

Wilska jakaa ajatuksiaan Taloudellinen mielenrauha -podcastissa (2020), ja hänen näke-myksensä mukaan tärkeää perheen antamassa talouskasvatuksessa on taloudellisista asi-oista puhuminen ikätasolle sopivalla tavalla, avoimuus ja myönteinen puhetapa talousasi-oihin liittyen. Lasta ei tulisi kuitenkaan kuormittaa taloushuolilla, mutta totuus tulisi tuoda lapselle ilmi tämän ikään soveltuvalla tavalla. Hän toteaa, että vanhemman avoin ja raken-tava keskustelu rahasta lapsen kanssa vaikuttaa siihen, miten lapsi kokee raha-asiat aikui-sena. Wilskan mielestä lasten talouskasvatuksen aloittamisella ei ole sopivaa ikää, sillä ta-loudellinen tieto kertyy vähitellen. Lapsen kasvaessa ja ymmärtäessä esimerkiksi mate-maattisia laskuja sekä rahan arvoa paremmin, tulisi taloudellisen tiedon jakamisessa siirtyä haastavampiin aiheisiin. Hänen mukaansa lasten erilaisuuden ja eritahtisen kehittymisen vuoksi vanhempien tulisi seurata lapsen kiinnostusta taloudellisiin asioihin sekä tarjota vas-tauksia kysymyksiin ymmärrettävällä tavalla.

Talouskasvatuksessa tulisi ottaa huomioon lapsen persoonallisuuspiirteet. Lapset kokevat erilaisten temperamenttiensa myötä asiat eri tavoin. Kasvatuksen näkökulmasta toiselle lapselle sopii esimerkiksi yhdenlainen rohkaisu, kun taas toiselle ei. Toiselle säästäminen voi olla vaikeaa, samalla kun toinen kokee sen melko helpoksi. Vaikkei lapsen tempera-menttia ole mahdollisuutta muuttaa, vanhemmat voivat kannustaa lapsia hyviä ominaisuuksia tavoitellen, antaa malleja kuluttamiseen sekä opastaa säästämisessä luomalla rutiineja. (Nordlund 2018, 17–18.)

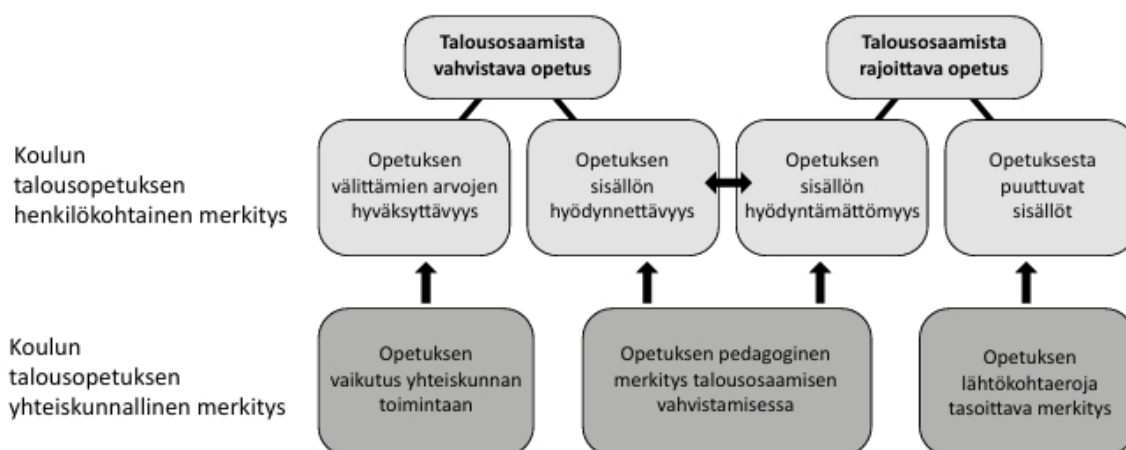
OP Median julkaisussa Mikkonen (OP Media 2019) neuvoo, että vanhemman tulisi puhua rahasta kotona rohkaisevasti. Hänen mukaansa rahasta avoimesti puhuminen lisää turval-lisuuden tunnetta, itseluottamusta ja luo uskoa tulevaisuuteen ja unelmiin. Vanhemman tu-lisi myös pohtia sitä, minkälaisena roolimallina haluaa toimia. Mikkonen kannustaa vanhem-paa näyttämään esimerkkiä, jotta taloustaidoista muodostuisi lapselle rutiineja. Hän mainit-see myös vastikkeellisuuden opettamisen, mikä voi tarkoittaa esimerkiksi kesätyöpaikan hakemiseen kannustamista. Viimeiseksi Mikkonen neuvoo vanhempia toimimaan turvalli-sena tukena lapselle: jos lapsi tekee virheen tai käyttää rahaa harkitsemattomasti, tulisi vanhemmat pohtia yhdessä lapsen kanssa tilannetta.

Viikkorahan antaminen opettaa lapselle rahankäyttöä ja antaa mahdollisuuden myös säästämisen harjoitteluun (Eronen 2020). Nordlund (2018, 27) näkeekin säästämisen olevan yksi tehokkaimmista työkaluista talouskasvatukseen liittyen, sillä se opettaa tyydytyksen lykkäämistä, itseuria ja tahdonvoimaa. Hänen mukaansa lasta tai nuorta voisi kannustaa säästämään esimerkiksi jotakin hankintaa varten.

4.3 Talousopetus koulussa

Koulu nähdään merkittävänä talousosaamisen rakentajana, joka täydentää kodin antamaa talouskasvatusta sekä mahdollisesti tasaa eroja talousosaamisessa yksilöiden välillä. Talouskasvatus kodin ulkopuolella alkaa jo päiväkodissa, sillä Opetushallituksen (2022) varhaiskasvatussuunnitelman mukaan varhaiskasvatuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita, joka huomioi sosiaalisen, kulttuurisen ja ekologisen ulottuvuuden lisäksi myös taloudellisen ulottuvuuden. Perus- ja toisen asteen opinnoissa talousosaamista vahvistetaan monipuolisesti oppilaan ikätasoon soveltuvalla tavalla. Opetuksessa pyritään syventämään taloustaitoja sekä yrittäjyys- ja työelämäosaamista (Opetushallitus).

Kortesalmi ym. (2022) ovat pohtineet koulun talousopetuksen eri merkityksiä (Kuvio 2). He nostavat tutkimustuloksista esiin, että nuoret näkevät koulun talousopetuksen vaikuttavan koko yhteiskunnan toimintaan. Opetus vaikuttaa yksilön asenteisiin sekä yhteiskunnan asenneilmapiiriin. Lisäksi koulun talousopetus vahvistaa yksilön taloudellista osaamista, joka edistää yhteiskunnan toimivuutta. Näin ollen koulun talousopetus nähdään yhteiskunnallisena toimintana, koska se vahvistaa yleisiä yhteiskunnassa tarvittavia valmiuksia. Koululla on myös mahdollisuus tasata yksilöiden taloudellisen osaamisen lähtökohtaeroja, sillä nuorten mielestä koulu kykenee kohtaamaan erilaisia tarpeita ja tapoja oppia erilaisten pedagogisten menetelmien avulla. Pedagoginen toiminta siten tarjoaa mahdollisuuksia tasata kodin sosioekonomiseen asemaan, kodista saatuihin taitoihin tai kodin resursseihin liittyviä eroja. (Kortesalmi ym. 2022, 33–35.)

Kuvio 2. Koulun talousopetuksen merkitys yksilö- ja yhteiskunnallisella tasolla (Kortesalmi ym. 2022)

Taloukasvatusta käsittelevässä kirjallisuudessa esiintyy myös pohdintaa siitä, onko koulun antama taloukasvatus riittävää. Wilskan (Taloudellinen mielenrauha -podcast 2020) näemyksen mukaan koulujen antama talousopetus ei ole kovin systemaattista, sillä talousopetus jakautuu yhteiskuntaopin, ympäristöopin, kotitalouden ja matematiikan välille. Kalmi, Maliranta ja Alanko (2019, 616–617) taas pohtivat artikkelissaan minkälaisia mahdollisuuksia kokonaan uusi taloustiedon oppiaine saattaisi tuoda taloustiedon oppimiseen. He näkevät, että koulutuksen käytännön haasteena on talousasioille annettu vähäinen tuntimäärä ja suuri taloudellisen tiedon määrä suhteessa ajan vähyyteen. Toiseksi koulun taloukasvatukseen liittyväksi ongelmaksi he nostavat opettajankoulutuksen, joka heidän mielestään ei tarjoa riittävästi taloustieteellisiä opintoja opettajaksi opiskeleville.

4.4 Muut taloulosaamista edistävät toimijat

Koulujärjestelmän ja kodin lisäksi monet toimijat pyrkivät edistämään taloulosaamista (Kuvio 3). Kuten aiemmin mainittiin, Suomen taloulosaamisen strategian visiona on, että suomalaisten taloulosaaminen olisi maailman parhainta vuoteen 2030 mennessä. Strategian keskeisimpiä toteuttajia ovat julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijat ja tutkijat, jotka yhdessä luovat taloulosaamisen toimijaverkoston. Taloulosaamisen edistäminen edellyttää kaikilta toimijoilta aktiivista yhteistyötä. (Oikeuspalveluvirasto.)

Kuvio 3. Nuorten talousosaamiseen liittyviä toimijoita (Peura-Kapanen 2012, 9)

Viranomaisten ja julkisten toimijoiden intressinä on, että kuluttajien toiminnasta aiheutuisi mahdollisimman vähän haittaa yhteiskunnalle. Heidän tavoitteenaan on pyrkiä estämään mm. ylivelkaantumista ja nuorten syrjäytymistä. (Peura-Kapanen, 2012, 11.) Yksityinen sektori edistää taloudellista kyvykkyyttä tarjoamalla taloudellista tietoa, tehostamalla taloudellisen tiedon leviämistä sekä valvomalla yritystoiminnan eettisyyttä ja vastuullista luotonantoa (Luukkanen & Uusitalo 2019, 266). Suomessa finanssialan yritykset, kuten esimerkiksi Nordea ja OP Ryhmä, tuottavat nuorille suunnattua opetussisältöä taloustaitojen edistämiseksi, minkä lisäksi ne tekevät koulu- ja oppilaitosyhteistyötä (Nordea; OP Ryhmä). Kolmannen sektorin toimijat, joihin kuuluvat esimerkiksi voittoa tavoittelemattomat järjestöt, yhdistykset ja säätiöt, tukevat myös talousosaamisen edistämistä tarjoamalla tietoa ja koulutusta kaiken ikäisille.

Media on myös osana tärkeitä talousosaamisen edistämiseen liittyviä toimijoita, ja lisäksi sosiaalisella medialla on nykyisin erittäin tärkeä rooli taloudellisen tiedon jakamisessa (Hallipelto 2021). OP Ryhmän, Helsingin yliopiston ja Jyväskylän yliopiston toteuttaman Toiveikkaampi tulevaisuus - Nuorten talousosaamisbarometri -tutkimuksen (2024) mukaan nuoret saavat koulun ja kodin jälkeen eniten taloutta koskevaa tietoa sosiaalisen median vaikuttajilta. Tutkimuksen mukaan sosiaalisen median vaikutus on suurempi alle 20-vuotiaille nuorille kuin alle 25-vuotiaille.

5 Tutkimuksen toteuttaminen

5.1 Kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmää valitessa huomioitiin erityisesti tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset sekä tutkimuksen tavoitteet. Opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi valikoitui kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimusmenetelmä. Kyseessä on menetelmäsuuntaus, joka perustuu kohteen kuvaamiseen ja tulkitsemiseen tilastojen ja numeroiden avulla (Jyväskylän yliopisto). Määrällinen tutkimusmenetelmä valittiin, koska sen avulla on mahdollista kartoittaa ajankohtaista tilannetta tutkittavasta asiasta, ja tutkimukseen liittyviä asioita voidaan kuvata numeeristen suureiden avulla. Lisäksi tulosten havainnoimisen apuna voidaan käyttää taulukoita ja kuvioita, mikä helpottaa tutkimustulosten tarkastelua. (Heikkilä 2014, 15.)

Määrällisessä eli kvantitatiivisessa tutkimuksessa korostuvat syyn ja seurauksen lait, ja tutkimukselle on keskeistä teorian, käsitteet ja hypoteesit. Aineistonkeruu on tärkeää suunnitella siten, että havaintoaineisto soveltuu määrälliseen eli numeeriseen mittaamiseen. Myös koehenkilöiden tai tutkittavien henkilöiden valinta on olennainen osa tutkimusprosessia. Valmis tutkimusaineisto tulee saattaa tilastollisesti käsiteltävään muotoon ja lopuksi aineistosta tehdään päätelmiä tilastolliseen analysointiin perustuen. Tämä tarkoittaa esimerkiksi tulosten kuvailua taulukoiden avulla tai tulosten merkittävyyden tilastollista testaamista. (Hirsjärvi ym. 2009, 139–140.)

Tutkimusstrategiaksi valittiin survey-tutkimus, joka on Robsonin (1995, 40) jaottelun mukaan kokeellisen tutkimuksen ja tapaustutkimuksen ohella perinteinen tutkimusstrategia. Survey-tutkimusta käytetään, kun halutaan kerätä tietoa suurelta joukolta standardoidussa muodossa. Tutkimukselle on tyypillistä, että kerätyn aineiston avulla pyritään kuvailemaan, vertailemaan ja selittämään ilmiöitä. Tavallisesti survey-tutkimuksessa käytetään menetelmänä kyselylomaketta tai strukturoitua haastattelua. (Hirsjärvi ym. 2009, 134.)

Määrällisessä tutkimuksessa käytetäänkin usein menetelmänä standardoituja tutkimuslomakkeita eli kyselyitä, joissa vastausvaihtoehdot on annettu valmiiksi (Heikkilä 2014, 15). Kyselylomakkeen lisäksi määrällisessä tutkimuksessa aineiston keräämiseen voidaan käyttää systemaattista havainnointia tai valmiita rekistereitä ja tilastoja. Mikäli tutkimuksen kohteena on erityisen suuri joukko ihmisiä tai tutkimus on luonteeltaan arkaluontoista, on kyselylomaketutkimus sopiva menetelmä. (Vilkkä 2025.) Kyselytutkimus valittiin tutkimuksessa käytettäväksi menetelmäksi, koska tutkimuksessa on tavoitteena kerätä tietoa samoista asioista suurelta joukolta.

5.2 Tutkimuksen suunnittelu ja aineistonkeruu

Tutkimuksen suunnittelu aloitettiin valitsemalla tutkimuksen aihe ja perehtymällä jo olemassa olevaan tietoon aiheesta. Seuraavaksi valittiin tutkimusmenetelmä, tutkittava joukko ja tapa, jolla tutkittava aineisto kerätään. Tutkimuksen populaatioksi eli perusjoukoksi valittiin yläkouluikäiset 12–16-vuotiaat nuoret, koska kyseessä on tärkeä ryhmä talouskasvatuksen näkökulmasta. Lisäksi yläkouluikäiset nuoret asuvat todennäköisimmin vielä kotona, minkä vuoksi heiltä löytyy tuoreita mielipiteitä perheen talouskasvatukseen liittyen. Koko perusjoukkoa ei ollut mahdollista tutkia, minkä vuoksi tutkimuksessa käytettiin harkinnanvaraista otantaa. Suunnittelun lopuksi muodostettiin aikataulu, jonka tarkoituksena oli ohjalla tutkimuksen etenemistä sopivassa tahdissa. Tutkimussuunnitelman valmistuttua laadittiin kyselylomake ja saatekirje tutkittaville.

Tutkimusaineiston keruu aloitettiin kartoittamalla useiden eri Kanta-Hämeen alueella toimivien yläkoulujen halukkuutta teettää kysely muutamalla opiskelijaryhmällä. Vastaajien tavoittaminen oli alusta asti haastavaa, sillä suurimmalla osalla kouluista ei ilmennyt halukkuutta teettää kyselyä oppilaillaan. Tiukan aikataulun vuoksi maantieteellinen rajaus poistettiin ja kyselylinkki jaettiin tutkimuksen tekijän henkilökohtaisten suhteiden avulla yhdelle koululle, josta etukäteen ilmaistiin halukkuus kyselyn teettämiseen. Lisäksi linkki jaettiin muutamalle aikuisille, jotka puolestaan jakoivat linkin omalle verkostolleen. Koulun kautta kyselyyn osallistuneiden oppilaiden vanhempia informoitiin etukäteen kyselystä. Kyselylinkki oli lopulta auki kaksi viikkoa pidempään kuin alun perin suunniteltiin. Ennen tutkimusaineiston keruuta tavoitteena oli kerätä vähintään 100 nuorelta vastaus kyselyyn. Kyselyyn vastasi lopulta 62 nuorta. Tutkimuksessa käytettiin tutkimusaineiston keräämiseen sähköistä kyselylomaketta (Liite), joka laadittiin Webropol-kysely- ja raportointityökalun avulla. Kyseinen työkalu valittiin tutkimusaineiston keruuseen, koska se tarjoaa mahdollisuuden rakentaa monipuolinen sekä vastaajan näkökulmasta helppokäyttöinen kyselylomake.

Kyselylomake on kyselytutkimuksen olennainen osatekijä: kysymykset tulee suunnitella huolellisesti, sillä huono kysymysten asettelu tai puutteellinen kyselylomake voi pilata tutkimuksen. Lomakkeen huolellinen suunnittelu on tärkeää myös siksi, että tutkittavaa asiaa pyritään selvittämään tutkimuslomakkeen kysymysten avulla. Kyselylomakkeen suunnittelu edellyttää kirjallisuuteen ja tutkimusongelmaan perehtymistä sekä käsitteiden määrittelyä ja tutkimusasetelman valintaa. Kun kysymyksiä ja niiden vastausvaihtoehtoja suunnitellaan, on tärkeää selvittää, kuinka tarkkoja vastauksia halutaan ja kuinka tarkkoja vastauksia on edes mahdollista saada. (Heikkilä 2014, 45–46.)

Kyselylomakkeen suunnittelussa hyödynnettiin Heikkilän (2014) ajatuksia kysymysten laatimisesta ja tiedonkeruusta. Lomakkeesta pyrittiin rakentamaan mahdollisimman selkeä ja

yksinkertainen, koska kohderyhmä koostui nuorista henkilöistä. Tavoitteena oli rakentaa kyselylomake, joka houkuttelee vastaamaan, etenee loogisesti ja joka sisältää sekä tarpeellisia että tarkasti aseteltuja kysymyksiä. Lisäksi haluttiin, että lomakkeen kysymykset kysyvät pääasiassa vain yhtä asiaa kerralla, jotta aineiston analysointi olisi mahdollisimman helppoa.

Kyselylomakkeen kysymyssarja voidaan jakaa kolmeen osaan: taustakysymyksiin, mielipiteisiin sekä talouskasvatukseen ja henkilökohtaiseen talouteen. Taustakysymykset kyselylomakkeen alussa kartoittivat vastaajaan liittyviä perustietoja kuten ikää, sukupuolta, perhettä ja sosioekonomisia tekijöitä. Mielipiteet -osion kysymykset johdattelivat vastaajaa pohtimaan mielipiteitään ja asennettaan taloudellisiin asioihin sekä talouskasvatukseen liittyen. Lisäksi kysymykset selvittivät, minkälaisiksi vastaaja itse koki taloustaitonsa ja minkälaisia kiinnostuksen kohteita vastaajalla oli taloudellisiin asioihin liittyen. Kyselylomakkeen viimeinen osio sisälsi kysymyksiä talouskasvatukseen ja vastaajan henkilökohtaiseen talouteen liittyen.

5.3 Tutkimusaineiston analysointi

Kun tutkimusaineisto on saatu kerättyä, aineisto käsitellään ja analysoidaan. Määrällisen tutkimuksen aineiston käsittely koostuu kolmesta eri vaiheesta, joita ovat aineiston tarkastaminen, aineiston muuttaminen numeraalisesti käsiteltävään muotoon ja tallennetun aineiston tarkistus. Ensimmäisessä vaiheessa vastausten laatu arvioidaan ja sen jälkeen poistetaan joukosta mahdolliset asiattomasti täytetyt kyselylomakkeet. Tulee huomioida, että pienessä otoskoossa yksittäisten havaintoyksiköiden poistaminen ei ole järkevää tulosten vääristymisen vuoksi. Mikäli lomakkeissa ilmenee havaintojen puuttumista, voidaan puuttuvat havainnot sisällyttää analyysiin, jolloin niitä käsitellään omana luokkana. Vaihtoehtoisesti puuttuvat havainnot voidaan jättää pois analyysistä. (Vilka 2007, 105–108.) Aineiston tarkastamisen jälkeen kerätyt vastaukset käsitellään tilastollisesti käsiteltävään muotoon. Yleensä vastaukset taulukoidaan eli luodaan havaintomatriisi. (Vilka 2025.)

Tutkimuksen keskiössä ovat aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten tekeminen, koska siihen tähdätään jo tutkimuksen alkuvaiheessa. Analyysivaiheessa ilmenee, minkälaisia vastauksia tutkimusongelmiin saadaan. Joissain tapauksissa voi kuitenkin olla niin, että vasta analyysivaiheessa käy ilmi millä tavalla tutkimusongelmat olisi kannattanut asettaa. (Hirsjärvi ym. 2009, 222.) Määrällisiä analyysimenetelmiä on useita. Sopivan menetelmän valintaan vaikuttavat esimerkiksi muuttujien määrä sekä muuttujien mittaustaso eli mittaasteikko. Muuttujalla voidaan tarkoittaa esimerkiksi henkilöä koskevaa asiaa, toimintaa tai ominaisuutta, josta määrällisessä tutkimuksessa halutaan kerätä tietoa. Muuttujien mittaustaso vaikuttaa siihen, minkälaista tietoa tutkimus tuottaa. Määrällisen tutkimuksen

tavoitteena on, että tietoa kerätään tarkimmalla mahdollisella mittaustasolla. (Tietoarkisto; Viikka 2007, 14, 48.)

Käsitellystä tutkimusaineistosta selvitettiin erilaisia tunnuslukuja Webropol Insight -analytiikkatoimintoa hyödyntäen, koska tutkimustuloksista haluttiin muodostaa kokonaiskuva sekä havaita mahdollisia trendejä. Tutkimusaineiston sisältämä informaatio voidaan pelkistää muutamiksi tunnusluvuiksi, jotka kuvaavat muuttujia. Tunnusluvuista tärkeimmiksi voidaan mainita keskiluvut ja hajontaluvut. Keskilukuja ovat esimerkiksi keskiarvo, moodi ja mediaani. Keskiarvolla tarkoitetaan useimmiten aritmeettista keskiarvoa, joka saadaan jakamalla havaintoarvojen summa havaintoarvojen määrällä. Moodi eli tyyppi-arvo on arvo, jota esiintyy kaikkein useimmiten eli toisin sanoen sillä on suurin frekvenssi. Mediaani ilmaisee, mikä on suuruusjärjestykseen asetetuista arvoista keskimäinen ja sitä voidaan käyttää erityisesti sellaisten jakaumien kohdalla, joilla ei ole selkeää keskikohtaa. Hajontalukuja on olemassa useita, ja ne kertovat kuinka paljon mittaustulokset vaihtelevat. (Heikkilä 2014, 82–85.)

Analysointivaiheessa hyödynnettiin Webropol-ohjelman raportointiosuuden Vertaile-toimintoa, jonka avulla voitiin tarkastella eri vastaajaryhmien vastauksia. Analysointimenetelmistä hyödynnettiin myös ristiintaulukointia, jolla voidaan kuvailla kahden eri muuttujan yhteyttä toisiinsa. Ristiintaulukoinnilla voidaan vertailla muuttujia ja havaita niiden välisiä yhteyksiä. (Valli 2015.) Ristiintaulukoimiseen käytettiin Excel-taulukkolaskentaohjelman Pivot-taulukoita. Webropol-ohjelmalla kerätty tarkistettu data vietiin CSV-muodossa Exceliin, jolloin tieto saatiin oikeaan muotoon. Aineistosta luotiin Pivot-taulukko, jonka avulla tarkasteltiin muuttujien yhteyksiä toisiinsa. Lopuksi aineiston sisältöä tarkasteltiin yksityiskohtaisesti, ja aineistosta tehtiin johtopäätöksiä. Webropol-ohjelmalla muodostettiin myös kuvaajia, joita hyödynnettiin tulosten raportoinnissa.

6 Tutkimustulokset

6.1 Vastaajien perustiedot

Verkkokyselyyn vastasi yhteensä 62 nuorta henkilöä. Vastauksista kaksi poistettiin keruun jälkeen aineiston tarkastamisen yhteydessä. Kerättyyn tutkimusaineistoon ei sisällynyt puuttuvia havaintoyksiköitä, koska kaikki lomakkeen kysymykset asetettiin etukäteen pakollisiksi vastata. Suurin osa vastaajista oli iältään 14–15-vuotiaita, ja vajaa kolmannes ilmoitti olevansa 13 tai 16 vuotta vanha. 12-vuotiaita nuoria ei tavoitettu kyselyyn lainkaan. Tyttöjä osallistui tutkimukseen jonkin verran enemmän kuin poikia, ja 2 % vastaajista ilmoitti sukupuolekseen muun kuin edellä mainitut.

Taustakysymyksissä kartoitettiin myös vastaajien kotitalouteen tai perheeseen kuuluvia aikuisia sekä sisarusten määrää. Nuorista 85 % vastasi kuuluvansa kotitalouteen, johon kuuluu kaksi huoltajaa, ja 7 % kertoi kotitalouteensa kuuluvan yksi huoltaja sekä tämän uusi kumppani. Yksinhuoltajaperheeseen kuuluvia oli 1 % vastaajista. Loput 7 % ilmoittivat, että heidän perheissään huoltajat asuvat uusien kumppaneidensa kanssa eri kotitalouksissa. Nuorista suurella enemmistöllä eli 70 %:lla oli yksi tai kaksi sisarusta, ja 13 % ilmoitti sisarusten lukumääräksi neljä tai enemmän. Kymmenesosalla vastaajista ei ollut ollenkaan sisaruksia.

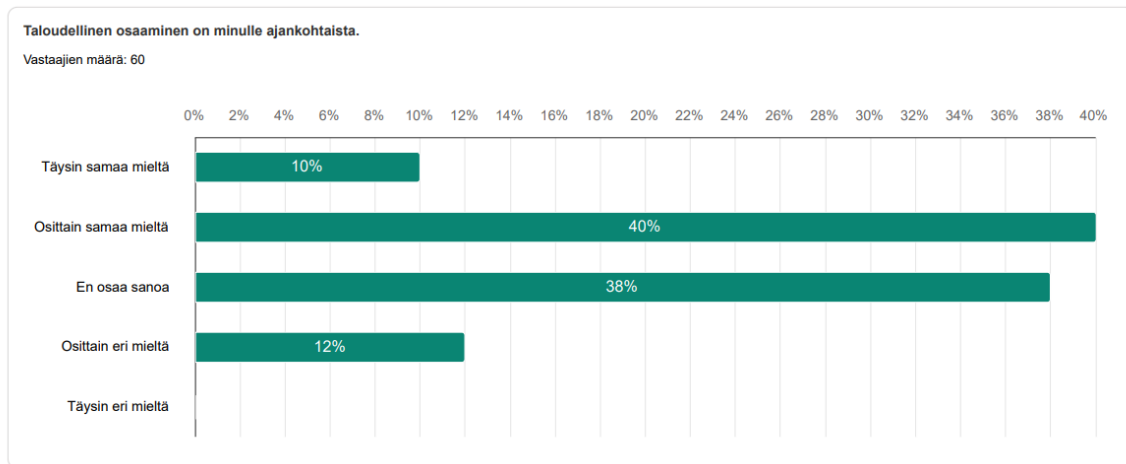
Joka kuudes nuori ei tiennyt joko toisen tai molempien huoltajiensa koulutustasoa. Ne nuoret, jotka tiesivät, ilmoittivat ensimmäisen huoltajansa ylimmäksi koulutusasteeksi kaikkein useimmiten ammattikorkeakoulun ja toisen huoltajan kohdalla ammattikoulun. 73 % eli suuri enemmistö koki perheensä tai kotitaloutensa olevan tulotasoltaan keskituloinen, kun taas 15 % nuorista ei osannut sanoa minkälainen kotitalouden tulotaso on. Pienituloiseksi perheen koki 5 % vastaajista ja suurituloiseksi 7 %.

6.2 Mielipiteet

Kyselyn toisessa osassa selvitettiin vastaajien mielipiteitä ja asenteita talousasioihin ja taloudelliseen osaamiseen liittyen. Yleisellä tasolla nuoret pitivät talousosaamista tärkeänä ja talousasioita kiinnostavina, sillä nuorista 87 % oli joko täysin tai osittain yhtä mieltä siitä, että taloudellinen osaaminen on tärkeää. Talousasioita pitivät kiinnostavina 18 % vastaajista ja 40 % oli asiasta osittain samaa mieltä. Hieman yli neljännes ei kuitenkaan osannut sanoa, pitikö talousasioita kiinnostavina vai ei.

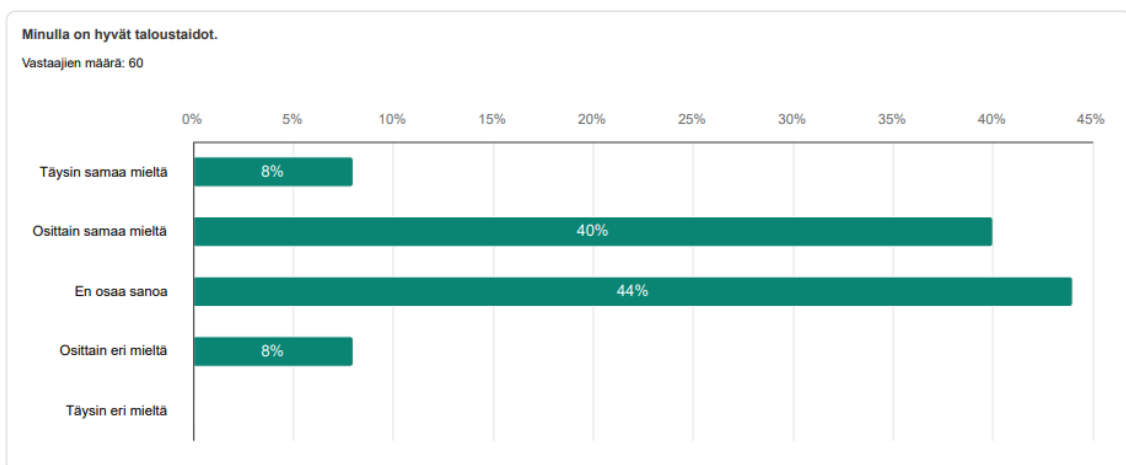
Taloustaitojen ajankohtaisuutta koskevassa kysymyksessä (Kuvio 4) puolet nuorista olivat joko täysin tai osittain samaa mieltä siitä, että taloustaidot ovat heille ajankohtaisia. Nuorista 38 % ei osannut sanoa ovatko taloustaidot heille ajankohtaisia. Vastausten perusteella

yksikään ei kuitenkaan kokenut täysin, että taloudellinen osaaminen ei olisi ajankohtaista. Taloustaitoja itselleen edes osittain ajankohtaisena pitivät vastasivat myös olevansa joko osittain tai täysin samaa mieltä siitä, että hyvä taloudellinen osaaminen on tärkeää ja että talousasiat ovat kiinnostavia.

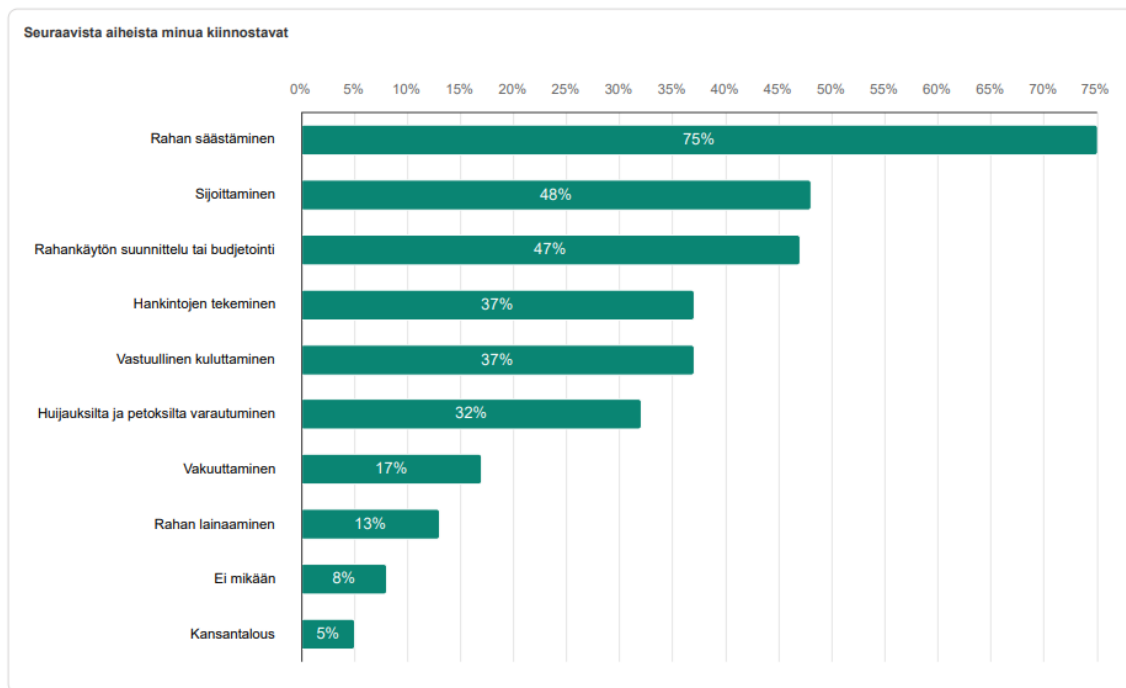
Kuvio 4. Taloudellisen osaamisen koettu ajankohtaisuus

Eriäviä vastauksia löytyi kohdassa, jossa pyydettiin vastaamaan hyviä taloustaitoja koskevaan väittämään. Enemmistö vastaajista (Kuvio 5) ei osannut sanoa, oliko heillä hyvät taloustaidot. Tulosten perusteella kuitenkin 75 % niistä, jotka vastasivat olevansa täysin samaa mieltä väittämän kanssa eli kokivat omaavansa hyvät taloustaidot, olivat suurituloisesta kotitaloudesta. 40 % vastaajista oli osittain samaa mieltä siitä, että heillä oli hyvät taloustaidot. Seuraavan väittämän kohdalla 60 % eli yli puolet vastaajista ilmoittivat joko osittain tai täysin olevansa samaa mieltä siitä, että haluavat pysyä ajan tasalla talousasioista. Vastaavasti 8 % oli asiasta osittain eri mieltä ja vastausten perusteella 2 % ei halunnut pysyä ajan tasalla talousasioista.

Kuvio 5. Koetut taloustaidot

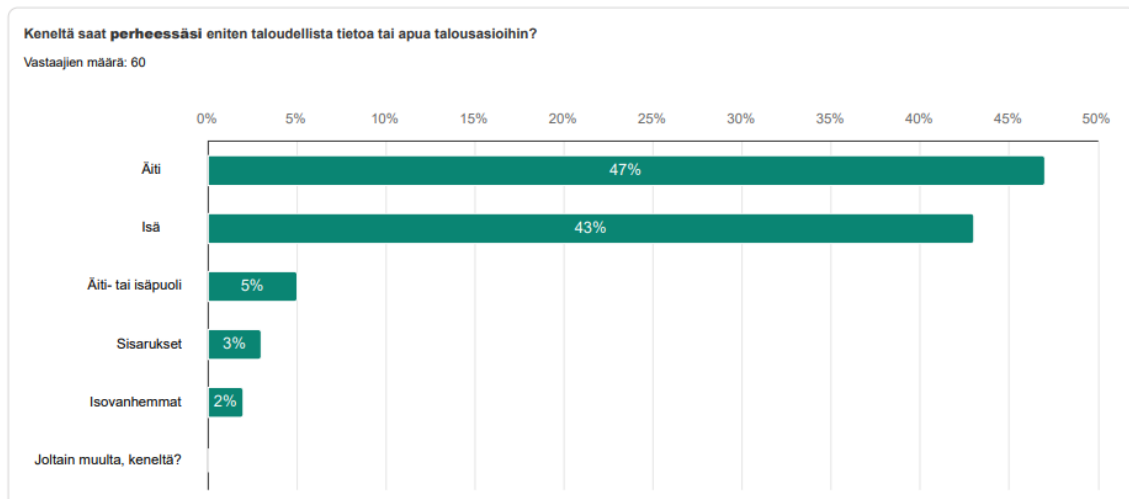
Taloudellisten aiheiden kiinnostavuutta kartoittavassa monivalintakysymyksessä säästäminen, sijoittaminen ja rahankäytön suunnittelu olivat vastaajien mielestä kolme kiinnostavinta aiheita (Kuvio 6). Vastaajista jopa 75 % ilmoitti taloudellisista aiheista kiinnostavimmaksi rahan säästäminen ja vajaa puolet vastaajista pitivät sijoittamista kiinnostavana aiheena. Vähiten kiinnostavia aiheita olivat kansantalous, rahan lainaaminen ja vakuuttaminen. Vastaajista 8 % ei pitänyt mitään aiheista kiinnostavina. Tulosten perusteella kansantalous, rahan lainaaminen ja vakuuttaminen olivat aiheita, jotka kiinnostivat nuoria kaikkein vähiten.

Kuvio 6. Kiinnostus taloudellisia aiheita kohtaan

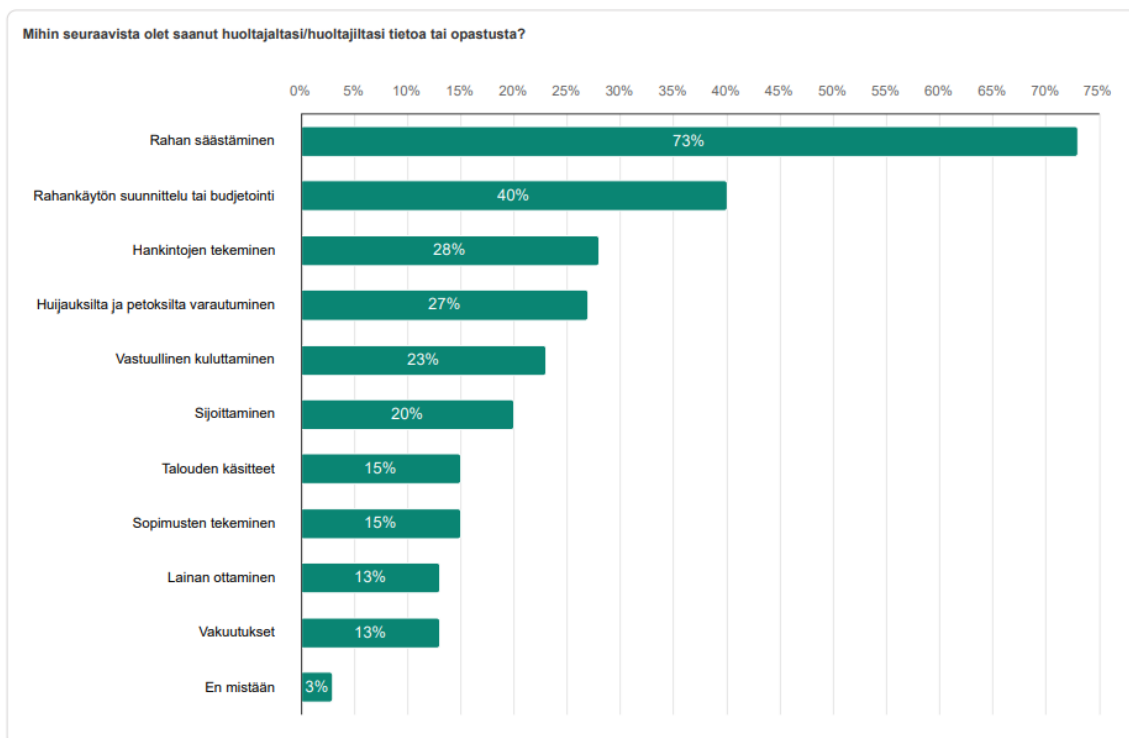
6.3 Talouskasvatus ja henkilökohtainen talous

Kysymyssarjan kolmannessa osiossa kerättiin tietoa vastaajien taloudellisen tiedon saantiin, talouskasvatukseen ja henkilökohtaiseen talouteen liittyen. Kysymyksessä 14 pyydettiin valitsemaan vaihtoehto, josta vastaaja koki saavansa eniten taloudellista tietoa. 31 % vastaajista kertoi saavansa koulusta eniten tietoa ja 30 % taas kertoi saavansa tietoa eniten perheeltään. Myös internetillä ja sosiaalisella medially on merkittävä rooli taloudellisen tiedon jakamisessa, sillä 22 % kertoi saavansa eniten taloudellista tietoa sosiaalisesta mediasta ja 17 % internetistä. Perheen sisällä taas äiti koettiin hieman isää useammin henkilönä, jolta saa eniten tietoa tai apua taloudellisissa asioissa (Kuvio 7).

Kuvio 7. Taloudellisen tiedon tai opastuksen saaminen perheen sisällä

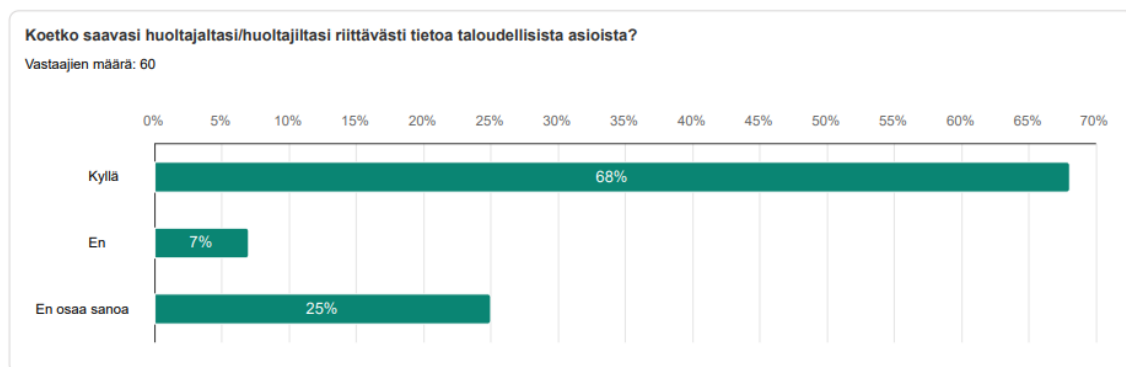
Lähes kaikki vastaajat eli 97 % ilmoittivat saavansa edes johonkin taloudelliseen aiheeseen tietoa tai apua huoltajiltaan (Kuvio 8). Vastaajista 73 % vastasi saavansa rahan säästämisestä ja 40 % rahan käytöstä tai budjetoinnista tietoa ja opastusta huoltajiltaan. Huomattavasti pienempi osa vastaajista ilmoitti saavansa huoltajiltaan kaikista muista aiheista tietoa tai opastusta. Vakuutukset ja lainan ottaminen olivat aiheita, joista vain 13 % oli saanut huoltajiltaan tietoa tai opastusta.

Kuvio 8. Huoltajilta saatu tieto tai opastus

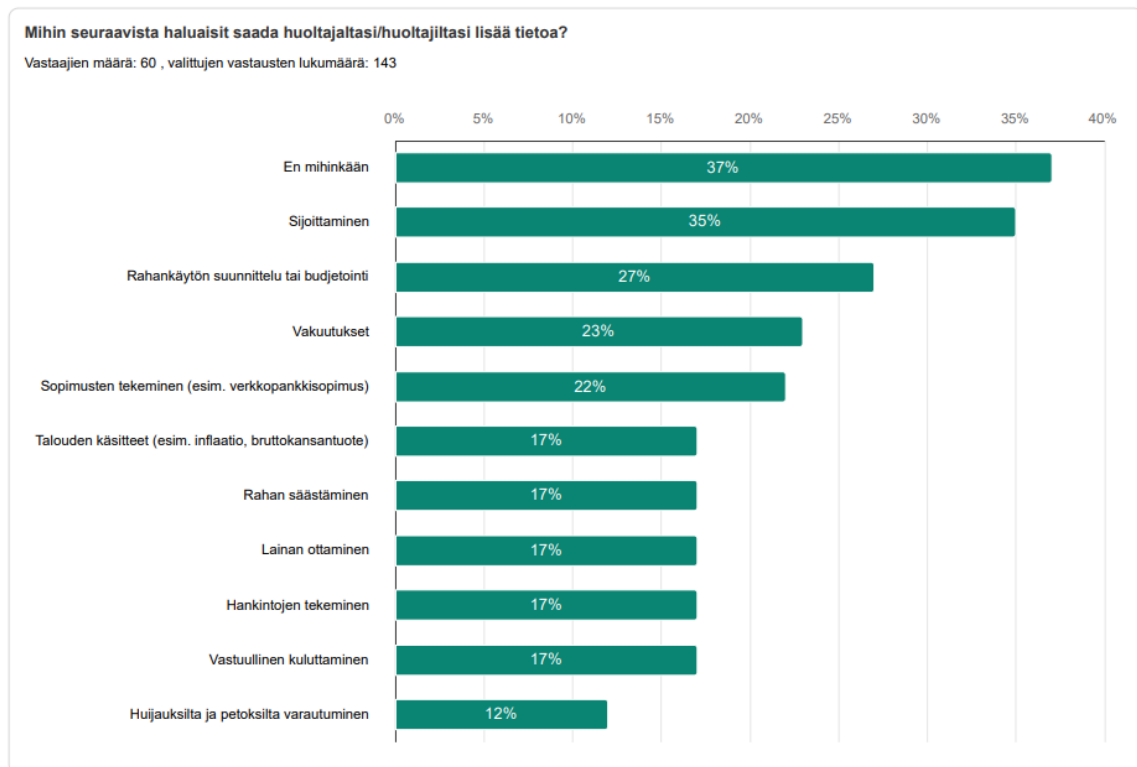
Kysymyksissä 17 ja 18 kysyttiin talousasioihin liittyvän puheen avoimuudesta ja ilmapiiristä. Vastaajista 56 % eli enemmistö kertoi, että perheessä puhutaan avoimesti talousasioista, kun taas 37 % ei osannut sanoa. Vain 7 % oli sitä mieltä, että talousasioista ei puhuta perheessä avoimesti. Myös ilmapiiri koettiin pääsääntöisesti joko neutraaliksi tai positiiviseksi talousasioista puhuttaessa. Vastaajista vain 3 % ilmoitti ilmapiirin olevan kielteinen. Tulosten perusteella vastaajan ilmoittamalla kotitalouden tulotasolla ei ollut merkitystä puheen avoimuuteen, mutta muihin tulotasoihin verrattuna keskituloisissa kotitalouksissa ilmapiiri koettiin useammin positiiviseksi talousasioista puhuttaessa.

Huomattava enemmistö nuorista koki huoltajiltaan saadun taloudellisen tiedon määrän riittäväksi (Kuvio 9). Kuitenkin yli puolet ilmoittivat, etteivät halua jutella useammin taloudellisista asioista huoltajiensa kanssa. Nuoret, jotka halusivat jutella useammin asioista huoltajiensa kanssa, vastasivat useimmiten myös pitävänsä talousasioita edes jossain määrin kiinnostavina sekä haluavansa pysyvä asioista ajan tasalla. Vajaa kolmasosa ei osannut sanoa, haluaisiko jutella asioista useammin.

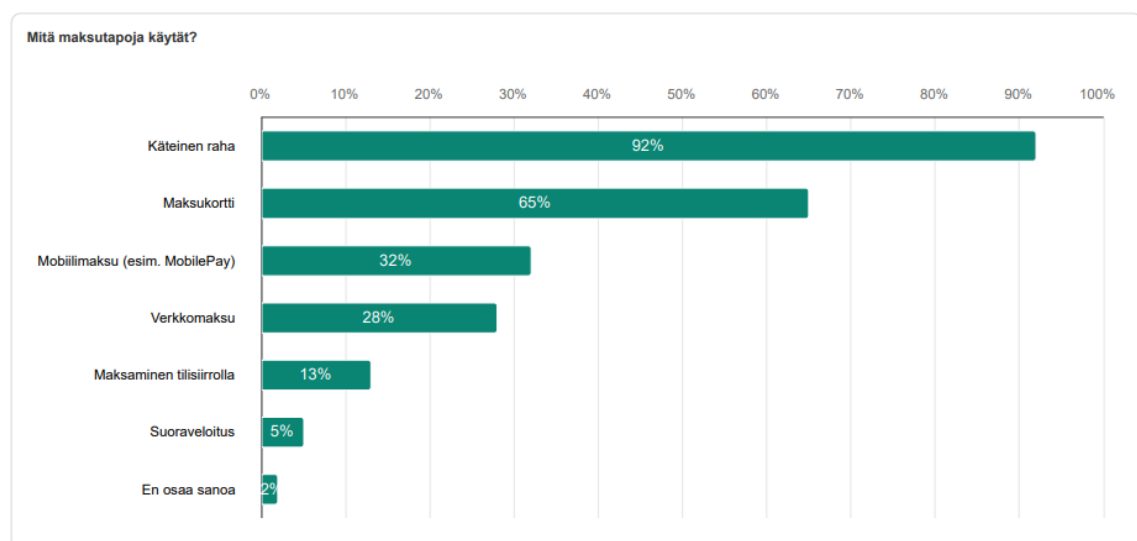
Kuvio 9. Taloudellisen tiedonsaannin koettu riittävyys

Hieman yli puolet ilmoittivat keskustelewansa ajankohtaisista talouteen liittyvistä asioista yhdessä huoltajiensa kanssa, kun taas neljäsosa ei keskustele ollenkaan ja loput eivät osanneet sanoa. Taloudellisista aiheista sijoittaminen nähtiin aiheeksi, josta nuoret halusivat useimmiten saada huoltajiltaan lisää tietoa (Kuvio 10). Enemmistö nuorista kuitenkin vastasi, ettei halua saada mistään taloudellisesta aiheesta lisää tietoa huoltajiltaan. Reilu neljäsosa haluaisi jutella rahankäytön suunnittelusta tai budjetoinnista huoltajiensa kanssa. Huijauksilta ja petoksilta varautuminen oli aihe, josta vain 12 % haluaisi jutella huoltajiensa kanssa.

Kuvio 10. Aiheet, joista nuoret haluaisivat lisää tietoa

Nuorten henkilökohtaisen talouteen ja taloudenhallintaan liittyviä asioita selvitettiin kysymällä mm. maksutavoista, säästämisestä ja rahankäytöstä. Maksutavoista kaikkein suosituin oli käteinen raha, koska sitä ilmoitti käyttävänsä lähes jokainen eli 92 % vastaajista (Kuvio 11). Toiseksi yleisin käytetty maksutapa oli maksukortti. Noin kolmasosa nuorista ilmoitti käyttävänsä verkkomaksuja tai mobiilimaksuja. Hieman yli puolet vastaajista kertoi käyttävänsä mobiilipankkia.

Kuvio 11. Vastaajien käyttämät maksutavat

Vastaajista 72 % kertoi huoltajiensa säästävän heille rahaa esimerkiksi tilille tai sijoittamalla rahastoihin. Myös yhdeksän kymmenestä kertoi huoltajiensa kehottaneen heitä säästämään rahaa itse. Enemmistö vastaajista säästää itse rahaa säännöllisesti ja 35 % kertoi, etteivät säästä rahaa. Viikko- tai kuukausirahan saamista koskevassa kysymyksessä tulokset jakaantuivat tasan eli puolet vastaajista ilmoitti saavansa viikko- tai kuukausirahaa ja puolet eivät saaneet. Heistä, jotka ilmoittivat saavansa viikko- tai kuukausirahaa, 37 % kertoi tekevänsä jonkinlaista työtä rahan eteen. Kotitalouden koetulla tulotasolla ei ollut merkittävää vaikutusta viikko- tai kuukausirahan saamiseen. Tulosten perusteella suurin osa vastaajien huoltajista ovat kehottaneet tutkittavia suunnittelemaan omaa rahankäyttöään, ja lähes kaikki nuoret kertoivat saavansa käyttää omaa rahaa haluamallaan tavalla.

7 Johtopäätökset ja pohdinta

7.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tulokset

Työn tavoitteena oli selvittää, millä tavalla suomalaisissa perheissä tuetaan yläkouluiikäisten nuorten talousosaamisen kehittymistä. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, kokevatko nuoret vanhemmiltaan saadun talouskasvatuksen riittäväksi ja mihin talousosaamisen osa-alueisiin nuoret toivoisivat vanhemmiltaan enemmän opastusta.

Päättökysymyksenä tutkimuksessa oli seuraava:

- Kuinka suomalaisissa perheissä tuetaan yläkouluiikäisten nuorten talousosaamista?

Tutkimuksen alatutkimuskysymyksinä olivat seuraavat:

- Kokevatko nuoret vanhempien antaman talouskasvatuksen riittäväksi?
- Mihin talousosaamisen osa-alueisiin nuoret toivovat lisää opastusta perheeltään?

Tuloksista on havaittavissa nuorten kokemaa epävarmuutta taloudellisiin asioihin liittyen, mikä näkyi erityisesti nuorten mielipiteitä kartoittavien väittämäkysymysten vastauksista. Kysymykseen, jossa nuoren piti vastata väittämään taloudellisen osaamisen ajankohtaisuudesta nuorelle itselleen, saatiin yllättävän paljon ”en osaa sanoa” -vastauksia. Ilmiö toistui myös muissa osion väittämäkysymyksissä. Tuloksista voidaan päätellä, että nuoret eivät välttämättä koe selkeästi olevansa taloudellisia toimijoita, vaikka talousasiat ovat hyvinkin ajankohtaisia nuorelle. ”En osaa sanoa” -vastauksista voidaan myös tulkita, että nuorten itsevarmuus taloudellisissa asioissa tai omien taloustaitojen arviointikyky ei ole korkealla tasolla. Tulosten perusteella nuoret kokevat talousasiat kuitenkin pääsääntöisesti kiinnostavina. Samankaltaiseen tulokseen on päästy TAT Nuorten vuoden 2022 tulevaisuusraportissa (Nuorten yrittäjyys ja talous NYT 2022).

Nuoret saavat koulusta ja perheeltään eniten taloudellista tietoa, mutta myös sosiaalisen median rooli taloudellisen tiedon jakajana on oleellinen. Vastaavia tuloksia on saatu myös OP Ryhmän, Helsingin yliopiston ja Jyväskylän yliopiston yhteisessä nuorten taloustaitoja mittaavassa talousbarometrissä, jonka tulosten mukaan enemmän kuin joka neljäs nuori vastasi saavansa sosiaalisen median vaikuttajilta joko ”paljon” tai ”melko paljon” rahankäyttöön liittyvää ohjeistusta (2024).

Nuoret, jotka kokevat omistavansa hyvät taloustaidot, ovat suurimmaksi osaksi suurituloisesta kotitaloudesta. Kotitalouden arvioidun tulotason yhteyttä vastauksiin on kuitenkin hankalaa vertailla, sillä suuri enemmistö eli 73 % vastaajista kertoi olevansa keskituloisia, ja 15

% ei osannut arvioida kotitaloutensa tulotasoa. Pieni- tai suurituloiseksi kotitaloutensa arvioineita oli vain muutamia, mistä johtuen vastauksia ei voida pitää kovinkaan yleistettävänä.

Tutkimustuloksista ilmenee, että nuoret saavat huoltajiltaan tietoa tai opastusta edes johonkin taloudelliseen aiheeseen liittyen. Rahan säästäminen on kuitenkin ainoa aihe, johon suurin osa vastaajista kertoo saavansa huoltajiltaan tietoa tai opastusta. Toiseksi useimmiten nuoret saavat huoltajiltaan tietoa rahankäytöstä ja budjetoinnista. Tulokset ovat linjassa aiemman tutkimuksen kanssa, sillä mm. Pisa-18-tutkimustulosten perusteella nuoret saavat vanhemmiltaan tietoa erityisesti raha-asioista (Laine ym. 2020, 51). Huomioitavaa on, että sopimusten tekemisestä, lainan ottamisesta tai vakuutuksista vain harva kertoi saaneensa huoltajiltaan tietoa tai opastusta. Yläkouluikäisillä sopimusten, kuten verkkopankkisopimuksen tai kesätyösopimuksen tekeminen voi olla hyvinkin ajankohtaista, minkä vuoksi olisi tärkeää, että nuoret saisivat huoltajiltaan tukea näiden sopimusten tekemiseen ymmärryksen lisäämiseksi. Myös rahan lainaamisesta olisi hyödyllistä keskustella jo nuoresta alkaen.

Huomionarvoista on myös se, että ainoastaan alle kolmannes nuorista kertoo saavansa huoltajiltaan tietoa tai opastusta huijauksilta ja petoksilta varautumiseen. Aihe on nykyään kuitenkin merkittävä, sillä Finanssialan julkaiseman uutisen (Virolainen 2025) mukaan vuonna 2024 suomalaiset menettivät erilaisten digihuijausten vuoksi 62,9 miljoonaa euroa verkkorikollisille.

Nuoret kokevat useimmiten saavansa huoltajiltaan riittävästi tietoa taloudellisiin asioihin liittyen. Tulosten perusteella nuoret, jotka kertovat, etteivät saa riittävästi huoltajiltaan tietoa taloudellisista asioista, saavat eniten tietoa joko koulusta tai internetistä. Kyseisen ryhmän vastaustuloksista ilmenee myös, että 75 % heistä eivät saa viikko- tai kuukausirahaa, käytä mobiilipankkia tai säästä itse rahaa säännöllisesti. Tuloksista voidaan päätellä, että kokemus riittämättömästä vanhempien antamasta tiedosta taloudellisiin asioihin liittyen heijastuu myös osittain muihin vanhemmilta saatavan talouskasvatuksen osa-alueisiin.

Perheen sisällä puhe talousasioista on useimmiten nuorten mielestä avointa. Epävarmuutta asian arvioimisessa kuitenkin ilmenee, sillä vastausten perusteella 37 % nuorista ei osannut vastata kysymykseen eli siihen, puhutaanko perheessä talousasioista avoimesti. Tuloksista voidaan päätellä, että nuorten perheissä taloudellisista asioista harvemmin vaietaan täysin, mitä voidaan pitää talouskasvatuksen näkökulmasta hyvänä asiana. Yleisesti taloudellisista asioista, kuten rahasta puhuminen on Suomessa ollut tabu. Seppäsen (2025) mukaan viimeaikaisessa tutkimuksessa on kuitenkin havaittu, että keskiluokkaisissa perheissä esimerkiksi rahasta puhuminen on yleistynyt huomattavasti. Suunta voidaan nähdä positiivisena, sillä Myllärisen (2024) näkemyksen mukaan purkamalla rahapuheeseen liittyviä tabuja voidaan ehkäistä esimerkiksi taloudellista väkivaltaa.

Tutkimustulosten perusteella talouskasvatus perheessä näkyy keskusteluina, kehoituksina ja vastuun antamisena omasta rahankäytöstä. Viikko- tai kuukausirahaa saavilta nuorilta saatetaan myös vaatia työnomaista vastiketta rahasta, mikä opettaa nuoria rahan vastikkeellisuudesta. Tulosten perusteella talouspuhe kotona on usein avointa sekä positiivista tai neutraalia, mikä toimii hyvänä lähtökohtana talouskasvatuksen antamiselle.

Toisaalta vanhemmat saattaisivat itse tarvita tukea lastensa talouskasvatukseen sekä oman talousosaamisen kehittämiseen. Mikäli vanhemmalla ei ole riittäviä tietoja tai taitoja tukea lapsen talousosaamisen kehittymistä, on riski sille, että heikompi talousosaaminen jatkuu sukupolvelta toiselle. Tutkimustuloksista havaittiin, että perheiden välillä on eroja talouskasvatuksen suhteen. Erilaiset oppilaitokset tarjoavat yhdenvertaista talousopetusta, mutta siinä missä jonkun nuoren perhe tukee osaamisen kehittymistä monipuolisesti, saattaa toinen nuori jäädä vaille taloudellisia perustietoja ja -taitoja.

On korostettava, että talousosaaminen on aiheena laaja, ja tutkimuksen tekeminen aiheesta vaatii perehtyneisyyttä sekä kaikkien talousosaamisen ulottuvuuksien ymmärtämistä. Talousosaamista ja talouskasvatusta tulisi tutkia sekä enemmän että säännöllisemmin, jotta voitaisiin kohdentaa parempaa tiedon ja tuen antamista niille, joilla osaaminen on heikompaa. Taloudellinen toimintaympäristö kehittyy ja muuttuu jatkuvasti, minkä vuoksi taloudellisen osaamisen tulisi olla ajantasaista. Kaikenikäisten talousosaamisen tukeminen on tärkeää, sillä äkilliset kriisit ja epävakaa maailmanpoliittinen tilanne heijastuu nopeasti yhteiskunnan lisäksi tavallisten kotitalouksien arkeen. Myös yksilön äkillinen sairastuminen tai työttömyys saattaa haastaa yksilön taloudellista tilannetta. Pohja talousosaamiselle luodaan nuorena, minkä vuoksi osaamisen kehittymistä tulisi tukea monesta suunnasta tavoilla, joita lapset ja nuoret pitävät mielekkäinä.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus

Vaikka tutkimuksissa pyritään välttämään virheitä, tutkimustulosten luotettavuudessa ja pätevydessä esiintyy vaihtelua. Tämän vuoksi tutkimuksissa arvioidaan tutkimuksen reliabiliteettiä ja validiteettiä. Reliabiliteetti eli luotettavuus tarkoittaa tutkimuksen toistettavuutta eli toisin sanoen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia, ja sitä voidaan määrällisessä tutkimuksessa mitata esimerkiksi erilaisten tilastollisten menettelytapojen avulla. Tulosta voidaan pitää reliabiliteettina, jos esimerkiksi kaksi arvioijaa päätyy samaan tulokseen. Validiteetti eli pätevyys taas tarkoittaa mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä halutaan mitata. (Hirsjärvi ym. 2009, 231–232.) Validissa tutkimuksessa ei saisi esiintyä systemaattista virhettä, joka voi syntyä esimerkiksi tilanteessa, jossa tutkittava on esimerkiksi ymmärtänyt väärin kysymyksen. Tulokset siten vääristyvät, kun tutkittava ei ajattelekaan niin kuin tutkija oletti. (Vilkkä 2025.)

Tutkimuksen reliabiliutta pyrittiin parantamaan etukäteen antamalla selitteitä kyselylomakkeen alussa kyselyssä esiintyville tärkeimmille käsitteille. Reliabiliutta heikentäviä tekijöitä ovat tutkijan kokemattomuus tutkimuksen tekemisestä sekä mahdolliset mittaustilanteeseen sisältyvät häiriötekijät vastaajien eli nuorten keskuudessa. Tutkimustulokset eivät sovellu yleistettäväksi koko perusjoukkoon, koska kerättyjen vastausten määrä jäi pieneksi ja koska otantamenetelmänä käytettiin harkinnanvaraista otantaa. Tutkimustuloksista saatiin kuitenkin arvokasta tietoa nuoria henkilöitä sisältävän perheen talouskasvatuksesta.

Saatujen kyselyvastauksen määrä vaikuttaa tutkimuksen pätevyYTEEN. Tavoitteena oli alun perin kerätä vähintään 100 kyselyvastausta, mutta vastauksia saatiin lopulta 62. Kerättyjen vastausten kokonaismäärää voidaan kuitenkin pitää riittävänä tutkimusaineiston yleisimpien ilmiöiden havaitsemiseen. Myös tutkimuksen kohderyhmän iällä on vaikutusta, koska tutkimuksessa on ollut suuri riski sille, ettei vastaaja vastaa todenmukaisesti tai tosissaan kyselyyn. Kahdessa kyselyvastauksessa havaittiin aineiston tarkastamisen yhteydessä epäloogisuutta, kuten kahden toisensa poissulkevan vastausvaihtoehdon valitsemista monivalintakysymyksessä, minkä vuoksi havaintoyksiköt päädyttiin jättämään tulosten analysoinnin ulkopuolelle. Tutkimuksen luotettavuutta pyrittiin edistämään laatimalla kyselylomakkeen kysymykset harkitusti ja muodostamalle ne sellaisiksi, jotka kohderyhmä todennäköisimmin ymmärtäisi. Kyselyyn vastaamisen vapaaehtoisuutta painotettiin, mikä on mahdollisesti karsinut sellaisia vastaajia, jotka eivät olisi vastannut kyselyyn todenmukaisesti.

7.3 Jatkotutkimusehdotukset

Tutkimuksesta saadut tulokset ovat suuntaa antavia. Mikäli yläkouluikäisten nuorten perheen sisäisestä talouskasvatuksesta haluttaisiin saada tarkempaa tietoa, tulisi aihetta tutkia tarkemmin laajemmalla otannalla sekä esimerkiksi useampaa tutkimusmenetelmää hyödyntämällä. Kerättyä dataa olisi voitu analysoida tarkemmin. Lisäksi kerätyn aineiston perusteella olisi voitu tarkastella erityisesti sosioekonomisen taustan vaikutuksesta nuorten vastauksiin.

Tutkimuksessa myös kerättiin tietoa ainoastaan nuorten näkökulmasta, mutta vaihtoehtoisesti tutkimusaineistoa voisi jatkossa kerätä myös huoltajien kokemuksista. Olisi myös hyödyllistä selvittää, minkälaisia ovat huoltajien mielipiteet talouskasvatuksesta ja kuinka tietoisesti talousosaamista tuetaan perheissä. Lisäksi olisi hyödyllistä tutkia tarkemmin myös sosiaalisen median vaikutusta talouskasvatuksessa, sillä sosiaalisen median rooli taloudellisen tiedon antajana on viime vuosina kasvanut.

Tutkimustulosten perusteella nuoret eivät välttämättä ole itse aktiivisia osapuolia perheen talouskasvatuksessa. Tällöin nuoren passiivisuudesta muodostuu ongelma, sillä aktiivisenkin huoltajan on haastavaa tarjota nuorelle taloudellista tietoa tai opastusta, jos nuori ei itse sitä tahdo. Olisi tärkeää tutkia tarkemmin, millä tavoin nuoria saataisiin kiinnostumaan enemmän taloudellisista asioista.

Lähteet

- Ahvenainen, A. & Savela, I. 2020. Vanhempien antama talouskasvatus kotitalouksissa. Itä-Suomen yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 19.4.2025. Saatavissa <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20200704>
- Atkinson, A., McKay, S., Kempson, E. & Collard, S. 2006. Levels of Financial Capability in the UK: Results of a baseline survey. Financial Services Authority. Viitattu 17.4.2025. Saatavissa https://www.researchgate.net/publication/4779613_Levels_of_Financial_Capability_in_the_UK
- Brüggen, E. C., Högrevé, J., Holmlund, M., Kabadayi, S. & Löfgren, M. 2017. Financial well-being: A conceptualization and research agenda. Journal of Business Research. Viitattu 16.4.2025. Saatavissa <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2017.03.013>
- Eronen, T. 2020. Millainen talouskasvatus kannustaa lapsia säästämiseen ja sijoittamiseen. Blogi. Nordea. Viitattu 18.5.2025. Saatavissa <https://www.nordea.com/fi/uutiset/millainen-taloukasvatus-kannustaa-lapsia-saastamiseen-ja-sijoittamiseen>
- Hallipelto, A. 2021. Talousosaaminen 2020-luvulla. E-kirja. Helsinki: Tietosanoma. Ellibs Library.
- Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. E-kirja. Helsinki: Edita Oppiminen Oy. Ellibs Library.
- Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, S. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Intrum. 2024. Vahva talouslukutaito lisää hyvinvointia ja auttaa varautumaan kriiseihin. Tiedote. Oy Suomen Tietotoimisto. Viitattu 7.5.2025. Saatavissa <https://www.sttinfo.fi/tiedote/70089606/vahva-talouklukutaito-lisaa-hyvinvointia-ja-auttaa-varautumaan-kriiseihin?publisherId=3328&lang=fi>
- Johnson, E. & Sherraden, M. 2007. From Financial Literacy to Financial Capability Among Youth. Journal of Sociology & Social Welfare. Vol. 34 (3), 119-146. Viitattu 15.5.2025. Saatavissa <https://doi.org/10.15453/0191-5096.3276>
- Jyväskylän yliopisto. Määrällinen tutkimus. Viitattu 15.4.2025. Saatavissa <https://sites.app.jyu.fi/mehu/fi/metetelmapolku/tutkimusstrategiat/maarallinen-tutkimus>

- Kalmi, P., Maliranta, M. & Alanko, S. 2019. Kohti tiiviimpää vuorovaikutusta koulujen taloustiedon opetuksen ja taloustieteen välillä. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*. Vol. 115 (4), 604–619. Viitattu 19.4.2025. Saatavissa <https://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201912105178>
- Kalmi, P., Vaahtoniemi, S., Rajjas, A., Ranta, M., Ruuskanen O-P. & Buturak, G. 2023. Suomalaisten talousosaaminen tarkastelussa. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*. Vol. 119 (3), 284–305. Viitattu 20.4.2025. Saatavissa <https://journal.fi/kak/article/view/135993/85713%20>
- Kortesalmi, M., Autio, M., Ranta, M. & Huiku, L. 2022. Osaamista omaan elämään ja kiinnittymistä yhteiskuntaan – nuorten kokemuksia koulun talousopetuksesta. *Nuorisotutkimuskeskus*. Vol. 40 (2), 24–40. Viitattu 21.4.2025. Saatavissa <https://journal.fi/nuorisotutkimus/article/view/120323>
- Kortesalmi, M., Autio, M. & Ranta, M. 2024. 'Am I entitled to help': Building confidence in financial inclusion. *Journal of Financial Therapy*. Vol. 15 (1), 26-42. Viitattu 17.4.2025. Saatavissa <http://hdl.handle.net/10138/576722>
- Kortesalmi, M. 2024. Everyday financial capability: Enhancements with schools and families. *Helsingin yliopisto. Väitöskirja*. Viitattu 17.4.2025. Saatavissa <http://hdl.handle.net/10138/569530>
- Kortesalmi, M. & Autio, M. 2019. Talous- ja kuluttajakasvatus talousosaamisen mahdollistajana. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*. Vol. 115 (4), 588–603. Viitattu 17.4.2025. Saatavissa <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019121848881>
- Laine, K., Ahonen, A. K. & Nissinen, K. 2020. PISA 2018 talousosaaminen. *Opetus- ja kulttuuriministeriö*. Viitattu 31.3.2025. Saatavissa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-827-4>
- Lammi, M., Silvennoinen, P., Ruuska, M., Seppänen, E., Spišák, S., Särmäkari, N. & Virtanen, L. 2023. Diginatiiveja ei ole olemassa: Kulttuuri teknologisoituvassa yhteiskunnassa (CULT)-ohjelman White Paper (6/2023). *IDA – intiimiys datavetoisessa kulttuurissa*. Viitattu 15.5.2025. Saatavissa <https://www.julkari.fi/handle/10024/148588>
- Lautanen-Nissi, P. 2021. Digidotot ovat uusi kansalaistaito. *Blogi. Tieturi*. Viitattu 20.4.2025. Saatavissa <https://www.tieturi.fi/blogi/digitaidot-ovat-uusi-kansalaistaito/>
- Luukkanen, L. & Uusitalo, O. 2019. Toward Financial Capability – Empowering the Young. *The Journal of consumer affairs*. Vol. 53 (2), 263–295. Viitattu 2.4.2025. Saatavissa rajoitetusti <https://doi.org/10.1111/joca.12186>

LähiTapiola. 2016. LähiTapiola ja Martat selvittivät: Taloudellinen käyttäytyminen periytyy – 70 prosenttia suomalaisista pitää itseään suunnitelmallisina rahankäyttäjinä. Uutinen.

Viitattu 19.5.2025. Saatavissa

https://www.lahitapiola.fi/cs/Satellite?c=LTContent_C&cid=1310388714641&locale=fi&p=1302682498678&pagename=LahiTapiola%2FLTContent_C%2FLTNewsLayout

Mikkonen, H. 2019. Vanhempi, rahapuhe teinin kanssa kannattaa! Blogi. OP Media.

Viitattu 16.5.2025. Saatavissa <https://www.op-media.fi/omat-rahat/vanhempi-rahapuhe-teinin-kanssa-kannattaa/>

Myllärinen, V. 2024. Puhumalla rahasta voidaan ehkäistä taloudellista väkivaltaa. Blogi.

LAB Focus. Viitattu 16.5.2025. Saatavissa <https://blogit.lab.fi/labfocus/puhumalla-rahasta-voidaan-ehkaista-taloudellista-vakivaltaa/>

Mändmaa, S. 2022. Financial literacy in perspective – evidence from Estonian and Finnish students. LUT-yliopisto. Väitöskirja. Viitattu 29.3.2025. Saatavissa

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-335-797-6>

Nordea. Vastuullisuus. Viitattu 19.5.2025. Saatavissa

<https://www.nordea.fi/henkiliasiakkaat/tuki/yhteiskuntavastuu.html>

Nordlund, N. 2018. Lapset ja raha – Talouskasvatuksen aakkoset vanhemmille. E-kirja.

Alma Insights. Nextory.

Nuorisolaki 1285/2016.

Nuorten Akatemia. Talouskasvatuksen opas. Viitattu 24.4.2025. Saatavissa

<https://nuortenakatemia.fi/wp-content/uploads/2023/10/Taloukasvatusopas-2023-sivut.pdf>

Nuorten yrittäjyys ja talous NYT. 2022. Kyselytutkimus: Nuoret janoavat talousosaamista – tiedonlähteet vaihtelevat. Uutinen. Viitattu 19.5.2025. Saatavissa

<https://nuortennyt.fi/kyselytutkimus-nuoret-janoavat-talousoasaamista-tiedonlahteet-vaihtelevat/>

Nätkin, R. & Sahlgren, L. 2023. "Velka on rumaa sanoi mamma" - Ylisukupolvinen talouskasvatus perheissä. Kasvatus & Aika. Vol. 17 (2), 5–22. Viitattu 3.5.2025.

Saatavissa <https://doi.org/10.33350/ka.120078>

OECD. 2020. Money matters: Ensuring financial well-being. Trends Shaping Education Spotlights. OECD Publishing. Vol. 20. Viitattu 16.4.2025. Saatavissa

<https://doi.org/10.1787/e163b50e-en>

- OECD. 2023. OECD/INFE 2023 International Survey of Adult Financial Literacy. OECD Business and Finance Policy Papers. OECD Publishing. Vol. 39. Viitattu 6.5.2025. Saatavissa <https://doi.org/10.1787/56003a32-en>
- Oikeuspalveluvirasto. Talousosaamisen edistäminen ja talousosaamisen strategia. Viitattu 16.5.2025. Saatavissa <https://www.oikeuspalveluvirasto.fi/tietoa-meista/talousosaamisen-edistaminen/>
- OP Ryhmä, Helsingin yliopisto & Jyväskylän yliopisto. 2024. Toiveikkaampi tulevaisuus – Nuorten talousosaamisbarometri. OP Ryhmä Viitattu 31.3.2025. Saatavissa <https://www.op.fi/documents/10208/1756658/Nuorten+talousosaamisbarometri+2024+-+yhteenveto+tuloksista.pdf/97b2acaa-d9f7-c1bd-44fe-73e7ed9fc3a3?t=1727763133777>
- OP Ryhmä. Lasten ja nuorten taloustaitojen vahvistaminen. Viitattu 2.4.2025. Saatavissa <https://www.op.fi/op-ryhma/vastuullisuus/sponsorointi/nuorten-taloustaidot>
- Opetushallitus. Talous-, yrittäjyys- ja työelämäosaaminen. Viitattu 23.4.2025. Saatavissa <https://www.oph.fi/fi/talous-yrittajyys-ja-tyoelamaosaaminen>
- Opetushallitus. 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Viitattu 23.4.2025.
- Opetushallitus. 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 23.4.2025. Saatavissa <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/8931215>
- Peura-Kapanen, L. & Lehtinen, A-R. 2011. Nuorten taloudellinen osaaminen: määrittelyä, toimijoita, materiaaleja. E-kirja. Kuluttajatutkimuskeskus. Helda. Viitattu 21.4.2025. Saatavissa <http://hdl.handle.net/10138/152345>
- Peura-Kapanen, L. 2012. Nuorten talousosaamisen edistäminen: Opas toimijoille. Kuluttajatutkimuskeskus. E-kirja. Kuluttajatutkimuskeskus. Helda. Viitattu 1.5.2025. Saatavissa <http://hdl.handle.net/10138/152342>
- Raijas, A., Kalmi, P., Ranta, M & Ruuskanen O-P. 2020. Suomalaisten talousosaaminen: Analyysi 2000-luvulla tehtyjen tutkimusten ja selvitysten perusteella. Suomen Pankki. Viitattu 29.3.2025. Saatavissa <https://urn.fi/URN:NBN:fi:bof-202004022056>
- Raijas, A. 2020. Digitaalisuus talousosaamisessa. Suomen Pankki. Blogi. Viitattu 29.3.2025. Saatavissa <https://www.eurojatalous.fi/fi/blogit/2020/digitaalisuus-talousosaamisessa/>
- Raijas, A. 2024. Suomi matkalla talousosaamisen huipulle. Suomen Pankki. Blogi. Viitattu 19.4.2025. Saatavissa <https://www.eurojatalous.fi/fi/blogit/2024/suomi-matkalla-talousosaamisen-huipulle/>

Ranta, M. 2022. Young people's financial capability - Taking care of your finances is taking care of yourself. Helsingin yliopisto. Viitattu 6.5.2025. Saatavissa

<http://hdl.handle.net/10138/354713>

Riitsalu, L., Atkinson, A. & Pello, R. 2023. The bottlenecks in making sense of financial well-being. International Journal of Social Economics. Vol. 50 (10), 1402–1422. Viitattu 20.4.2025. Saatavissa rajoitetusti

<https://www.proquest.com/docview/2876776835/fulltextPDF/D43B914947964908PQ/1?accountid=202350&sourcetype=Scholarly%20Journals>

Rinne, J. Kivirauma, E. & Lehtinen, R. 2015. Johdatus kasvatustieteisiin. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus. Ellibs Library.

Seppänen, E. 2025. Rahapuhetta kaikilla mausteilla – kenen ääni perheiden rahapuheessa kuuluu? Blogi. DigiConsumers. Viitattu 16.5.2025. Saatavissa

<https://digiconsumers.fi/blogi/rahapuhetta-kaikilla-mausteilla-kenen-aani-perheiden-rahapuheessa-kuuluu/>

Serido, J., Shim, S. & Tang, C. 2013. A developmental model of financial capability: A framework for promoting a successful transition to adulthood. International Journal of Behavioral Development, Vol. 37 (4), 287-297. Viitattu 22.4.2025. Saatavissa rajoitetusti

<https://doi-org.ezproxy.saimia.fi/10.1177/016502541347947>

Sherraden, M. 2010. Financial Capability: What Is It, and How Can It Be Created?

Washington University. Viitattu 15.5.2025. Saatavissa <https://doi.org/10.7936/K7SX6CQX>

Siljander, P. 2014. Systemaattinen johdatus kasvatustieteeseen. E-kirja. Tampere: Vastapaino. Ellibs library.

Sorgente, A., Atay, B., Aubrey, M., Bhatia, S., Crespo, C., Fonseca, G., Güneri, O., Lep, Z., Lessard, D., Negru-Subtirica, O., Portugal, A., Ranta, M., Relvas, A. P., Singh, N., Sirsch, U., Zupančič, M. & Lanz, M. 2024. One (Financial Well-Being) Model Fits All?

Testing the Multidimensional Subjective Financial Well-Being Scale Across Nine Countries. Happiness Stud. Vol. 25 (13). Viitattu 20.4.2025. Saatavissa

<https://doi.org/10.1007/s10902-024-00708-z>

Suomen Pankki. 2021. Ehdotus Suomen talousosaamisen edistämisen kansalliseksi strategiaksi. Viitattu 31.3.2025. Saatavissa <https://urn.fi/URN:NBN:fi:bof-202101271065>

Suomen Pankki. 2022. Heikentyvä talous ja kiristyvät rahoitusolot ovat haaste rahoitusvakaudelle. Viitattu 6.5.2025. Saatavissa

<https://www.eurojatalous.fi/fi/2022/1/heikentyva-talous-ja-kiristyvat-rahoitusolot-ovat-haaste-rahoitusvakaudelle/>

Syrén, S. 2024. Nuorten taloustaidot kuntoon. Jyväskylän yliopisto. Blogi. Viitattu 7.5.2025. Saatavissa <https://www.jyu.fi/fi/blogikirjoitus/nuorten-taloustaidot-kuntoon>

Tietoarkisto. Menetelmien tyyppejä ja soveltuvan menetelmän valinta. Viitattu 12.5.2025. Saatavissa <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/menetelma/menetelmatyyppit/>

Tsistovski, M. 2024. Nuorten taloustaidot Asikkalassa. LAB-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 17.4.2025. Saatavissa <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202401272047>

United Nations. Youth. Viitattu 1.5.2025. Saatavissa <https://www.un.org/en/global-issues/youth>

Valli, R. 2015. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. E-kirja. Jyväskylä: Santalahti-kustannus. Ellibs Library.

Vilkka, H. 2007. Tutki ja mittaa. E-kirja. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Trepo.

Vilkka, H. 2025. Tutki ja kehitä. E-kirja. Jyväskylä: Santalahti-kustannus.

Virolainen, A. 2025. Huijaukset rajussa kasvussa vuonna 2024 – pankit saivat pysäytettyä huijattuja maksuja yli 44 miljoonan euron arvosta. Finanssiala. Viitattu 16.5.2025. Saatavissa <https://www.finanssiala.fi/uutiset/huijaukset-rajussa-kasvussa-vuonna-2024-pankit-saivat-pysaytettya-huijattuja-maksuja-yli-44-miljoonan-euron-arvosta/>

Wilska, T-A., Nyrhinen, J. & Ranta, M. 2024. Selvitys nuorten talousosaamisesta. Oikeusministeriö. Viitattu 31.3.2025. Saatavissa [http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-089-](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-089-5)

[5](#)

Liite 1. Kyselylomake

Kyselytutkimus

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Perheen talouskasvatus 12-16-vuotiaiden nuorten näkökulmasta

Tämä kyselytutkimus on osa liiketalouden opinnäytetyötä. Kyselyn tavoitteena on saada tietoa perheen talouskasvatuksesta 12-16-vuotiaiden nuorten näkökulmasta. Kyselyyn vastaaminen on täysin vapaaehtoista, ja vastaukset kerätään anonyymisti.

Kiitos vastaamisesta!

Selitteet

Talousasioilla voidaan tarkoittaa esimerkiksi

- rahaa ja rahan käyttöä
- henkilökohtaisen talouden hallintaa
- säästämistä
- sijoittamista
- vakuuttamista
- kuluttamista eli tavaroiden tai palveluiden hankintaa ja käyttämistä.

Taloudellisella osaamisella voidaan tarkoittaa esimerkiksi

- raha-asioiden hallintaa
- henkilökohtaisen talouden suunnittelua
- finanssituotteiden, kuten esim. pankkipalveluiden ja sijoitustuotteiden tuntemista sekä valitsemista
- ajan tasalla pysymistä taloudellisista asioista.

Taustakysymykset

1. Ikä? *

- 12
- 13
- 14
- 15
- 16

2. Sukupuoli? *

- Nainen
- Mies
- Muu
- En halua sanoa

3. Keitä kotitalouteesi/perheeseesi kuuluu? *

- Yksi huoltaja
- Kaksi huoltajaa
- Yksi huoltaja sekä tämän uusi kumppani
- Joku muu, kuka/keitä? _____

4. Kuinka monta sisarusta sinulla on? *

- 0
- 1
- 2
- 3
- 4 tai enemmän

5. Mikä on 1. huoltajasi korkein suoritettu koulutusaste? *

- Peruskoulu
- Ammattikoulu
- Lukio
- Ammattikorkeakoulu
- Yliopisto
- Kansanopisto

- Jokin muu, mikä?
- En tiedä

6. Mikä on 2. huoltajasi korkein suoritettu koulutusaste? *

- Peruskoulu
- Ammattikoulu
- Lukio
- Ammattikorkeakoulu
- Yliopisto
- Kansanopisto
- Jokin muu, mikä?
- En tiedä
- Minulla ei ole toista huoltajaa

7. Mikä seuraavista vastaa parhaiten kotitaloutenne/perheenne tulotaso? *

- Pienituloinen
- Keskituloinen
- Suurituloinen
- En osaa sanoa

Mielipiteet

8. Mielestäni hyvä taloudellinen osaaminen on tärkeää. *

- Täysin samaa mieltä
- Osittain samaa mieltä
- En osaa sanoa
- Osittain eri mieltä
- Täysin eri mieltä

9. Talousasiat kiinnostavat minua. *

- Täysin samaa mieltä
- Osittain samaa mieltä
- En osaa sanoa
- Osittain eri mieltä
- Täysin eri mieltä

10. Taloudellinen osaaminen on minulle ajankohtaista. *

- Täysin samaa mieltä
- Osittain samaa mieltä
- En osaa sanoa
- Osittain eri mieltä
- Täysin eri mieltä

11. Minulla on hyvät taloustaidot. *

- Täysin samaa mieltä
- Osittain samaa mieltä
- En osaa sanoa
- Osittain eri mieltä
- Täysin eri mieltä

12. Haluan pysyä ajan tasalla talousasioista. *

- Täysin samaa mieltä
- Osittain samaa mieltä
- En osaa sanoa
- Osittain eri mieltä
- Täysin eri mieltä

13. Seuraavista aiheista minua kiinnostavat *

- Kansantalous
- Rahankäytön suunnittelu tai budjetointi
- Rahan säästäminen
- Sijoittaminen
- Rahan lainaaminen
- Hankintojen tekeminen
- Huijauksilta ja petoksilta varautuminen
- Vakuuttaminen
- Vastuullinen kuluttaminen
- Ei mikään

Talouskasvatus ja henkilökohtainen talous 1/2

14. Mistä saat eniten tietoa talousasioista? *

- Perhe
- Koulu
- Internet
- Sosiaalinen media
- Harrastukset
- Yritykset (esim. pankki)
- Joku muu, mikä? _____

15. Keneltä saat perheessäsi eniten taloudellista tietoa tai apua talousasioihin? *

- Äiti
- Isä
- Äiti- tai isäpuoli
- Sisarukset
- Isovanhemmat

Joltain muulta, keneltä? _____

16. Mihin seuraavista olet saanut huoltajaltasi/huoltajiltasi tietoa tai opastusta? *

- Talouden käsitteet (esim. inflaatio, bruttokansantuote)
- Rahankäytön suunnittelu tai budjetointi
- Rahan säästäminen
- Sijoittaminen
- Lainan ottaminen
- Vakuutukset
- Sopimusten tekeminen (esim. verkkopankkisopimus)
- Hankintojen tekeminen
- Vastuullinen kuluttaminen
- Huijauksilta ja petoksilta varautuminen
- En mistään

17. Puhutaanko perheessäsi avoimesti talousasioista? *

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

18. Minkälainen ilmapiiri yleensä perheessäsi on talousasioista puhuttaessa? *

- Positiivinen eli myönteinen
- Neutraali
- Negatiivinen eli kielteinen
- En osaa sanoa

19. Koetko saavasi huoltajaltasi/huoltajiltasi riittävästi tietoa taloudellisista asioista? *

- Kyllä

- En
- En osaa sanoa

20. Haluaisitko jutella useammin talousasioista huoltajasi/huoltajiesi kanssa? *

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

21. Mihin seuraavista haluaisit saada huoltajaltasi/huoltajiltasi lisää tietoa? *

- Talouden käsitteet (esim. inflaatio, bruttokansantuote)
- Rahankäytön suunnittelu tai budjetointi
- Rahan säästäminen
- Sijoittaminen
- Lainan ottaminen
- Vakuutukset
- Sopimusten tekeminen (esim. verkkopankkisopimus)
- Hankintojen tekeminen
- Vastuullinen kuluttaminen
- Huijauksilta ja petoksilta varautuminen
- En mihinkään

Taloukasvatus ja henkilökohtainen talous 2/2

22. Mitä maksutapoja käytät? *

- Käteinen raha
- Verkkomaksu
- Mobiilimaksu (esim. MobilePay)
- Suoraveloitus
- Maksaminen tilisiirrolla

- Maksukortti
 En osaa sanoa

23. Käytätkö mobiilipankkia? *

- Kyllä
 En

24. Onko huoltajasi tai molemmat heistä säästäneet sinulle rahaa esim. tilille tai rahastoihin? *

- Kyllä
 Ei
 En tiedä

25. Onko huoltajasi tai molemmat heistä kehottaneet sinua säästämään rahaa? *

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

26. Säästätö itse rahaa säännöllisesti? *

- Kyllä
 En

27. Saatko viikko- tai kuukausirahaa? *

- Kyllä
 En

28. Jos saat viikko- tai kuukausirahaa, teetkö sen eteen jonkinlaista työtä vastikkeeksi? *

- Kyllä
- En
- En saa viikko- tai kuukausirahaa

29. Onko huoltajasi tai molemmat heistä kehottaneet sinua suunnittelemaan rahankäyttöä? *

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

30. Saatko käyttää omaa rahaa haluamallasi tavalla? *

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa

31. Keskusteletko huoltajasi/huoltajiesi kanssa ajankohtaisista taloudellisista asioista? *

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa